LAKEWOOD DAF YOMI

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ
ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מרלה מקומות רשפי אש
לע"נ מריס שיינדל בת יבלחט"א אפריס שמעון סינגוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

אלא אמר רבא [א] נותן שבע[א] למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר [ב] נתערבו לו כוסות בכוסות (א) נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן שלשה פעמים מקצת דמים נתערבו לו ומקצת דמים לא נתערבו [לו] פשיטא כי יהיב מודאין יהיב מיהו הנך שירים הוו וליסוד אזלי או דילמא דחויין הוו ואזלי לאמה [ג] אמר רב פפא אפילו למאן דאמר כוס אחד עושה חבירו שירים הני מילי היכא דאי בעי למיתב מצי יהיב אבל האי דאי בעי למיתב לא מצי יהיב לא אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אדרבה אפילו למאן דאמר כוס אחד עושה חבירו דחוי הני מילי דדחייה בידים (ב) אבל היכא דלא דחייה בידים לא דתניא [ה] למעלה הוא אומר [א] ואת כל דמה ישפוך ולמטה הוא אומר [ב] ואת כל דמה ישפוך [ד] מניין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן מזה אחת ומזה אחת שכולן נשפכין ליסוד ת"ל [ב] ואת כל דמה ישפוך יכול אפילו נתן ארבע מתנות מאחת מהן ת"ל [א] ואת דמו ישפוך [ה] הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה רבי אליעזר[ב] בר"ש אומר מניין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות מאחד מהן שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך ולרבי אלעזר בר"ש הא כתיב ואת דמו ישפוך אמר רב אשי למעוטי שירים שבצואר בהמה: עירה דם הפר לתוך דם השעיר: תנן כמאן דאמר מערבין לקרנות דאיתמר רבי יאשיה ורבי יונתן [ו] חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין תסתיים דר' יאשיה הוא דאמר מערבין דאמר אע"ג דלא כתיב יחדיו כמאן דכתיב יחדיו דמי אפילו תימא רבי יונתן הוא שאני הכא דכתיב [ג] אחת [ז] תניא דלא כשנויין [ד] ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהו מעורבין דברי רבי יאשיה רבי

רש"י

כוסות בכוסות. שאינו מכיר איזה כוס של פר ואיזה כוס של שעיר: נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן. בכל עבודה ועבודה נותן אחת למעלה ושבע למטה מן האחד וחוזר ונותן מן השני וחוזר ונותן מן הראשון דמה נפשך אם ראשון של פר היה ושני[ס] שעיר יצא בראשונה ובשניה ואי ראשון של שעיר היה והרי הוא כמו שאינו כדתניא (ג) פר מעכב את השעיר יצא בשניה ובשלישית שהרי קדם פר לשעיר וכן בהיכל: מקצת דמים נתערבו. כגון שנשפך משני מזרקות לתוך מזרק שלישי ריקם ונשתייר בהם בכל אחד ואחד: פשיטא לי דכי יהיב. מתנות מודאין יהיב ממה שנשאר במזרקות: מיהו. הא מיבעיא לן הנך שנתערבו בשלישי שירים הוו כאילו לא נתערבו וליסוד מזבח החיצון אזלי כדתנן (זבחים דף מז.) שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: או דילמא דחויין נינהו. הואיל ואין מתנות הראשונות ניתנו[ע] ממנו ולאמה שבעזרה המגילה את כל ניכלוך העזרה לנחל קדרון אזלי: אפילו למאן דאמר. בברייתא לקמן כוס אחת וכו' כגון קיבל הדם בשתי כוסות ונתן את כל מתנות הקרנות מכוס אחת: אבל האי דיהיב מיניה[פ]. שהרי הדמים הללו שבמזרק שלישי נתקבלו בשני המזרקות שנתן מהן המתנות: דתניא. פלוגתא דכוס עושה חבירו דחוי או שירים דאמרן לעיל אפילו למ"ד וכו': למעלה הוא אומר. בחטאת דשעיר נשיא (ויקרא ד) ואת דמו ישפוך וגו' ובשירים כתיב ולא כתיב הכא כל ולמטה בחטאת יחיד בשירים דידה כתיב כל: ה"ג מנין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן מזה אחת ומזה אחת שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך יכול אפילו נתן ארבע מתנות מאחת מהן ת"ל ואת דמו ישפוך הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה ר"א בר"ש אמר[ו] מנין לחטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות מכוס (ד) ראשון שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך ת"ק סבר כוס עושה את חבירו דחוי ור"א בר"ש סבר כוס עושה את חבירו שירים: מערבין לקרנות. מערבין דם פר בדם שעיר כשבא ליתן מתנות[ז] קרנות מזבח הפנימי: אין מערבין. דמשמע ליה ולקח מדם הפר ומדם השעיר מכל אחד בפני עצמו: דאמר אע"ג דלא כתיב יחדיו וכו'. דתניא (סנהדרין דף סו.) איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל[ח] אביו קילל אמו קילל דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע כל אחד ואחד בעצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו אלמא לר' יאשיה אי לא הדר כתיב אביו ואמו קילל הוה אמינא רישיה דקרא שניהן כאחד משמע הכא נמי מדם הפר ומדם השעיר שניהן כאחד משמע: דכתיב אחת. וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה (שמות ל) ולא שתים: תניא דלא כשנויין. אלא כמה דסלקא דעתך מעיקרא דר' יאשיה הוא דאמר מערבין:

וקבל

תוספות

אלא אמר רבא נותן שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה כו'. דעולין אינן מבטלין זה את זה[ז] ולא דמי להא דתנן בפ' התערובות (זבחים דף עט:) הניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה דסבירא להו לרבנן דרבי אליעזר ישפכו לאמה דיש לומר דשאני הכא נהי דהשתא לאחר שנתן למעלה דפר הוה ליה ניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה מ"מ כיון דמעיקרא הן שוין במתנותיהן אפילו רבנן דר"א מודו הכא דיתן למעלה ורואה אני דם הפר למעלה כאילו הוא מים: נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן. פי' רש"י וכן בהיכל משמע דאיירי נמי בנתערבו כוסות בכוסות קודם שנתן לפני ולפנים וקשה דהא אמרינן לקמן בפירקין[ח] שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום אלא יש לומר דלא איירי בלפני ולפנים אלא בהיכל:

[ט] עירה דם הפר לתוך דם שעיר. תימה דאמרינן בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כב.) הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם שעיר אלא מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה וכיון דעירה דם פר לתוך דם שעיר א"כ איפכא הוה ליה למימר לאע"ג דדם פר מרובה הוה לן למימר ראשון ראשון בטל כדאמר בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) המערה יי"נ מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל אלא הכא משום דאין עולין מבטלין זה את זה וי"ל דאיכא למאן דאמר התם דוקא המערה מפי צרצור דלא נפיש עמודיה אבל מפי חבית דנפיש עמודיה לא ואפילו למאן דאמר אפילו מחבית דנפיש עמודיה מ"מ היכא דמערה מדבר דנפיש עמודיה טפי מפי חבית מודה דלא אמרינן ראשון ראשון בטל והכא היה מערה מן המזרק דנפיש עמודיה[י]:

תניא דלא כשנויין. הכי נמי הוה מצי לאתויי ברייתא דמייתי בזבחים פרק בית שמאי (דף מג:) ובפרק הקומץ זוטא (מנחות דף טז:) ארבעים ושבע של יו"כ ועוד מייתי התם ברייתא דתניא ארבעים ושמנה של יוה"כ דעל כרחיך סבירא להו להנך ברייתות אין מערבין לקרנות דבענין אחר לא משכחת להו והכי מוקי להו התם אלא ניחא ליה לאתויי הך ברייתא שר' יונתן בעצמו מוזכר בה השתא מסקינן דלר' יונתן אין מערבין ותימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט.) אמרינן דר' יהודה מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא ואם תמצא לומר דחוששין לזרע האב אם כן היינו כתנייה דהתם ותנייה ס"ל כרבי יונתן דלא בעי או לחלק כדקאמר התם וא"כ היכי קאמר ר' יהודה בפ' הקומץ רבה (מנחות דף כב.) מולקה מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות וכו' דמין במינו לא בטיל והא כיון דסבירא ליה כרבי יונתן אם כן אין מערבין לקרנות ויש לומר נהי דלרבי יונתן לא דריש אחת לר' יהודה דדריש אחת קסבר מערבין אבל תימה אמאי קסבר רבי יונתן אין מערבין נהי דלא דריש אחת מכל מקום כיון דכתיב מדם הפר ומדם השעיר נימא מערבין דאמר בפ' שתי מדות (מנחות דף נא.) דלר'[כ] יונתן דאיצטריך למיכתב גבי נסכים (במדבר טו) מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתיב בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ורש"י פירש התם דלאו מוי"ו קא דריש אלא מדשני קרא בדיבוריה דבריש' כתיב מן הבהמה מן הבקר והדר כתיב ומן הצאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן ש"מ לערב בקר וצאן ולא נהירא דלא הוה מלי למיכתב ומן הבקר דהא בקר וצאן הוא פירוש דמן הבהמה וא"כ איצטריך למיכתב מן הבקר והשתא הוי מן הבקר ומן הצאן כמו מדם הפר ומדם השעיר וי"ל דלא דמו דאילו כתיב הכא מדם הפר והשעיר אז הוה דמי למן הבקר ומן הצאן אבל ומדם השעיר מדם הפסיק הענין לרבי יונתן אי נמי י"ל מדכתיב גדי בן צאן מן הכבשים או מן העזים ובבן עוף נמי כתיב מן התורים או מן בני היונה והכא לא כתיב או מן הצאן ש"מ לערבן ולהכי איצטריך בפרשת נסכים או לחלק ואז מוקמינן ומן הצאן להוציא את הנוגש[ו] [ועיין תוספות מנחות נא. ד"ה הואיל]:

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה י:
עא ב מיי' שם הלכה יא:
עב ג מיי' שם הלכה יב:
עג ד ה מיי' פ"ב מהל' פסולי מוקדשין הלכה כא:

ליקוטי רש"י

[נדפס בדף נח.]

הגהות וציונים

א] [גיר' הרמב"ם נותן אחת למטה וכו' עי' כ"מ] (גליון): ב] צ"ל אלעזר (דק"ס, וכמו בזבחים), וכן הדפסנו בסמוך ע"פ דפו"י: ג] בכת"י נוסף של: ד] כת"י ניתנות: ה] עי' דק"ס גירסת רש"י בגמרא: ו] צ"ל אומר (רש"ש, וכ"ה בכת"י): ז] יש להוסיף על (בארות המים, וכן יש בכת"י): ח] יש להוסיף אביו ואמו קילל (בארות המים, וכ"ה בדפו"ס): ט] [שייך לעיל במשנה דף נג ע"ב] (גליון): י] נראה להוסיף טפי (בארות המים): כ] נדצ"ל לר' יונתן (בארות המים): ל] עי' חכם צבי סי' קנו, שיח יצחק ויד דוד: מ] ועי' שיח יצחק שהגיה ברש"י כלפנינו בגמ': נ] וברש"י כת"י מאחד מהן: ס] דלדידיה אע"ג כצ"ל (גליון): ע] נדפס לקמן דף נח סוף ע"א, עי"ש: פ] יש להוסיף לא (גנזי יוסף):

רבינו חננאל

בפירוש והימנו ודבר אחר הוא זה. כשם שמזה לפני ולפנים מדם הפר ומדם השעיר כך עושה ומזה בהיכל אלא למ"ד הוי היקש מאי איכא למימר. ופרקינן מקום ממקום גמר. כלומר ההיכל גמר מקדש הקדשים כך כתיב וכפר על הקדש זה קדש הקדשים וכן יעשה לאהל מועד זה ההיכל. ולא גמר הזאות הזאות אלא כשם שלפנים כך וכך הזאות כך בהיכל. איבעית אימא חוץ ופנים בחד זמנא גמר. כלומר אמר רחמנא כפרה בפנים מדם הפר ומדם השעיר. וכפרה בהיכל. וכתיב אח"כ ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר גמרי מהדדי כי בכל מקום עשייתן שוה. ואמרינן התם בשלמא למ"ד לא הוי היקש היינו דכתיב בשלמי צבור ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שאין ת"ל תביאו כלומר די"ל לו והקרבתם מנחה חדשה לה' ממושבותיכם (תביאו) לחם תנופה שתים שני עשרונים. מה ת"ל תביאו לרבות לחמי תודה שהן לחם שלמים כזה שיהיו כמות זה מה זה הלחם עשרון לחלה שנאמר שתים שני עשרונים אף חלות תודה עשרון לחלה. אימא שלמי צבור הכל ב' עשרונים אף לחמי תודה כן ת"ל תהיינה כלומר אלו שני עשרונים ולא לחמי תודה ב' עשרונים ולמדנו שלחמי תודה הן עשר חלות חמץ מדכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' ולמדנו תרומה ה' מתרומת מעשר. **הנה למדנו שהן עשר** שלא מצאנו דבר שחייב להוציא ממנו תרומה בפחות מעשרה. ולמדנו עשרה עשרונות לחמץ משלמי צבור שהן עשרון לחלה א) (והוא זה וזה) חלת לחם חמץ. אבל עשרה עשרונות למצה של תודה מנ"ל ת"ל על חלות לחם חמץ כנגד חמץ הבא מצה. הנה למדנו לחמי חמץ לתודה משלמי צבור להיות כל חלת לחם חמץ עשרון והן עשר חלות כמו שאמרנו. ועוד למדנו למצה שבתודה להיות עשרה עשרונות מלחמי חמץ של תודה. **ומקשינן מאחר שלמדנו** לחמץ של תודה משתי הלחם בהיקש היאך תלמוד המצה מן החמץ [וכי] דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. ופרקינן האי הימנו ודבר אחר הוא כלומר אותו הדבר בעצמו שלמד בהיקש משתי הלחם שהיא עשרון כל חלה אין למידין ממנו למקום אחר אבל ללמד המצה מן החמץ שליש עשרון לכל חלה שהן ל' חלות בעשרה עשרונות שפיר דמי ודבר אחר הוא (חלתו חלתו) הדבר שלמד בו בהיקש. **ולמ"ד כי האי גוונא הוי היקש** היכי גמר ומשנינן תביאו רבויא הוא. ופירושו כי לא בהיקש לשתי הלחם הוא למד לחמץ שבתודה כי כל דבר הלמד בהיקש אין למידין ממנו כלל אפילו דבר אחר ושני הכא דהא ריבה הכתוב על חלות לחם חמץ ובעינן מצה כנגד חמץ. והחמץ הוא עשרה עשרונות עשרון לכל חלה והמצה הן ל' חלות שליש עשרון לכל חלה ונסיב לה תלמוד' תביאו ריבויא. ועוד מצאנו סיוע לזה הפירוש הא דגרסינן בזבחים פרק ק"ק שחיטתן בצפון [ד"ס]. כי מעשר שני בזמן הזה אין לו היתר אפילו בירושלים שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית ואוקמא רבינא בבכור שנזרק דמו קודם חרבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים דמקשינן בשרו לדמו מה דמו למזבח אף בשרו בעת שיש מזבח. ומקיש מע"ש לבשרו. וכי בשר הלמד בהיקש מדמו חוזר ומלמד בהיקש למע"ש. א"ל ה"מ בקדשים ומע"ש חולין נינהו לגבי קדשים ומלמדין הניחא למ"ד בתר למד אזלינן אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן בשר בבכור קדשים הוא ופריק דם ובשר חדא מלתא היא. כלומר כל דבר שהוא ממנו ודבר אחר הוא. אין דנין אותו למד מלמד:

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל מזה וזה הוא חלת לחם חמץ.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים לד:, ב) [זבחים מב: פא: מנחות טז:], ג) תמורה ה:, ד) מנחות כב:, ה) [דף סא.], ו) ב"ק דף מ:. ז) זבחים פח ע"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נתערבו לו כוסות בכוסות. נ"ב אע"פ שיש היכר בדם מ"מ משום הולאה דכ"ג לאו אדעתיה כדאי' בדף נו ע"ב ל]: (ב) שם הני מילי דדחייה בידים (אבל היכא דלא דחייה בידים לא) תא"מ ונ"ב גירסת רש"י אבל האי דיהיב מיניה לא מ]: (ג) רש"י ד"ה נותן כו' כדתניא. נ"ב ר"פ טרף בקלפי דף מ': (ד) ד"ה ה"ג מנין וכו' ארבע מתנות מכוס אחד נ] שכולן נשפכין:

תורה אור השלם

א) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה: [ויקרא ד, כה]

ב) ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח: [ויקרא ד, ל]

ג) וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליי: [שמות ל, י]

ד) ויצא אל המזבח אשר לפני יי וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב: [ויקרא טז, יח]

תוספות ישנים

למעלה הוא אומר ואת דמו ישפוך כו'. הא לא מלית למימר דלוקא כתיבי דלמעלה א"נ אבל למטה צריך דהא פשיטא דשוין הן ועוד דהיקש הוא דכתיב למטה ואם נפש ואמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון[ז]: עירה דם הפר כו'. מדנקט הכי ולא נקט עירה הדמים זה בזה או כוס זה בזה משמע דלוקא נקט הכי אבל איפכא לא ושמא לפי שדם הפר מרובה ונופל שם הכובד היה מתערב יפה ומשום הכי נמי היו חוזרין ונותנין אותן לתוך הריקן: דאיתמר ר' יאשיה ור' יונתן כו'. ואע"פ שתנאים הן קאמר בלשון מימרא ונראה שהיו תנאים אחרונים כמו ר' חייא ור' שמעון ברבי: אפילו תימא ר' יונתן דאמר מערבין. ור' יאשיה על כרחין אין מערבין אית ליה דאם לא כן כמאן תיתי הא דתניא אין מערבין ואע"ג (דס"ל לר' יאשיה דאע"ג[פ]) דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ולא כתיב והשעיר ש"מ דתלקינהו קרא והכי קאמר בסמוך והלא כבר נאמר כו' וכן בפי' ר"ח[פ] ומקשינן רבי יונתן ולא ר' יאשיה והא בהדיא שמעינן ליה אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי ושנינן כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ש"מ דתלקינהו קרא. מ"ר: אפילו תימא ר' יונתן כו'. ודוקא במערבין לקרנות פליגי הני תנאי אבל בשבע הזאות אחרונות שעושה על טהרו של מזבח מודו כולי עלמא דמערבין והא דבזבחים פ' התערובות (דף פא:) איכא תנאי דלא בעו למילף מהני קראי דאין עולין מבטלין זה את זה ולא מין במינו[פ] בטל אלא מקראי אחריני וקאמר התם דאינהו סבירא להו דאין מערבין לקרנות ולא מצו ילפי מיניה ואף על גב דעל טהרו של מזבח מערבין התם היינו טעמא משום דלא כתיב ומדם השעיר. ריב"א. אך צריך עיון מנא לן דמערבין לטהרו של מזבח: שאני התם דכתיב אחת. בפ"ק דשבועות (דף יד.) דריש כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה מוכפר על קרנותיו (פעם) אחת ומאחת בשנה מפיק כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הנהו לדרשות דריש מדסמכינהו לוכפר אבל הכא דריש ממשמעות דאחת:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 124

רבי יונתן אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו אמר לו רבי יאשיה והלא כבר נאמר [א] אחת אמר לו רבי יונתן והלא כבר נאמר [ב] מדם הפר ומדם השעיר אם כן למה נאמר אחת לומר לך אחת ולא שתים מדם הפר אחת ולא שתים מדם השעיר תניא אידך ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהיו מעורבין זה בזה אתה אומר שיהיו מעורבין זה בזה או אינו אלא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו תלמוד לומר אחת וסתמא כרבי יאשיה: נתן את המלא בריקן וכו' [א]: בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הניח מזרק בתוך מזרק וקבל בו את הדם מהו מין במינו חוצץ [א] או אינו חוצץ אמר ליה תניתוה נתן את המלא בריקן מאי לאו הושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקן לא עירה מזרק מלא לתוך מזרק ריקן הא תנא ליה רישא עירה דם הפר לתוך דם השעיר כדי לערבן יפה יפה תא שמע [ה] [ב] היה עומד על גבי כלי או על גבי רגל חבירו פסול ∘ שאני רגל דלא מצי מבטיל ליה איכא דאמרי הכי בעי מיניה דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך תא שמע דתנא דבי רבי ישמעאל [ג] את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקודש שני כלים ושירות אחת בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא [ו] הניח סיב בתוך המזרק וקבל בו את הדם מהו מין בשאינו מינו חוצץ או אינו חוצץ כיון דמהלחל לא חייץ או דילמא לא שנא אמר ליה תנינא [ז] [ג] זולף והולך עד שמגיע לספוג שאני מיא דקלישי איכא דאמרי הכי פשט ליה [ג] בדם כשר [ד] בקומץ פסול:

מתני'

רש"י

וקבל בו את הדם. כל קבלות של כל ימות השנה קמבעיא ליה: מין במינו. מזרק במזרק: חוצץ. ונמצא שאין קבלה זו בכהן שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו: מאי לאו הושיב מזרק המלא בתוך הריקן. שעירה ממנו והא הכא נמי ולקח כתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר והך לקיחה אחיזת המזרק היא: לא עירה מזרק מלא. לאחר שעירה דם הפר לדם [ב] השעיר חוזר ומערה מזרק מלא לתוך מזרק ריקן: עומד על גבי כלים וכו'. דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו ובין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה במס' זבחים (דף כד.): על גבי רגל חבירו. אלמא מין במינו חוצץ: דלא מבטל ליה. חבירו את רגלו עד שיגמור עבודתו: כלי השרת. שני כלים במשמע ושירות אחת: סיב. הגדל סביב הדקל ונכרך עליו סביב כמין לולבין בגפנים והוא רך וסופג את הדם והדם יוצא מכל עבריו ואינו חוצץ כל כך מי הויא כי האי גוונא תלילה או לא: זולף והולך וכו'. רישא דמתני' הכי (פרה פ"ו מ"ג) המקדש בשוקת והיה ספוג לתוכו מים שבספוג פסולין כיצד יעשה זולף והולך עד שמגיע לספוג. שוקת היא אבן חלולה על שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה בהמות ומקדשין בה אפר חטאת לתוך מים חיים והיא הכלי מים שבספוג פסולין דחיים אל כלי בעינן שיהו המים נוגעין בכלי [ד] כיצד הוא עושה כשבא ליטול את המים וליתנם בצלוחית ובשפופרת זולף וגומר את כל המים אשר בשוקת עד שמגיע לספוג. זולף שואב [ד] עד המלוי אגוטי"ר בלע"ז וכדאמרינן במועד קטן (דף יא:) זולף וגומר כדרכו. אלמא ספוג לא חייץ ולא פסיל אלא הנבלעים בתוכו והוא הדין לסיב: שאני מיא דקלישי. ויוצאות מכל עבריו ונכנסות בינו לבין הכלי אבל דם עב הוא: בדם כשר. דקליש: בקומץ פסול. בקידוש שהקומץ טעון להתקדש בכלי לאחר הקמילה והוא כנגד קבלה בדם [ה] פסול דחייץ:

מתני'

תוספות

רבי יונתן אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו. תימה לי והא רבי יונתן לית ליה דמשמע שניהן כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו והכא משמע דאית ליה דווקא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ונראה לי כיון דמשמע הכי ומשמע הכי ילמד סתום מן המפורש כי היכי דלפני ולפנים ובהיכל נותן מזה בעצמו ומזה בעצמו ה"נ לקרנות דכתיב מדם הפר ומדם השעיר מסתמא מזה בעצמו ומזה בעצמו ובהא נמי מיתרצא מאי דק"ל דמייתי בסמוך תניא אידך וכו' עד תלמוד לומר אחת וסתמא כרבי יאשיה והיכי אתיא כרבי יאשיה והא לרבי יאשיה בלא אחת נמי סבירא לי' כמאן דכתיב יחדיו דמי בשלמא הא דאמר ליה ר' יאשיה לר' יונתן והלא כבר נאמר אחת איכא למימר לר' יונתן קאמר ליה אבל לדידיה בלא אחת נמי אלא יש לומר אע"ג דמעיקרא הוה סלקא דעתך לרבי יאשיה מערבין בלא קרא דאחת בתר דאייתי קרא דאחת הדר ביה וסבירא ליה דאי לאו אחת ה"א אין מערבין דומיא דלפני ולפנים והיכל דילמד סתום מן המפורש כדפי' ובהא נמי מיתרצא מאי דק"ל הא דקאמר לעיל תסתיים דרבי יאשיה הוא דאמר מערבין ודחי אפילו תימא רבי יונתן שאני הכא דכתיב אחת והשתא תימה לי מאי קא דחי אפילו תימא לרבי יונתן מערבין אם כן כל שכן לרבי יאשיה מערבין והא ע"כ חד מינייהו אמר אין מערבין דקאמר ר' יונתן ורבי יאשיה חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין אבל למאי דפרישית ניחא דה"ק שאני הכא דכתיב אחת דאי לא כתיב אחת סברא הוא דאפילו לר' יאשיה ה"א אין מערבין דילמד סתום מן המפורש כדפרי'[ה] ואם כן מאן האי תנא דאמר מערבין אלא ע"כ מדכתיב אחת ומאן[ו] לימא לן דרבי יאשיה דריש אחת להאי דרשא ולא רבי יונתן דילמא רבי יונתן דריש ליה ורבי יאשיה דריש ליה לדרשא אחרת כדדרשי' ליה בפרק קמא דשבועות (דף ח:) כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה אי נמי כפרה אחת הוא מכפר ואינו מכפר שתי כפרות מיהו מה שהקשיתי ממאי דקאמר סתמא כרבי יאשיה בלאו הכי ניחא דהא לא קאמר רבי יאשיה היא אלא כרבי יאשיה פירוש דסבירא ליה כוותיה דמערבין לקרנות ולאו מטעמיה דלדידיה נפקא ליה בלא דרשא דאחת ודילמא רבי יהודה היא דלית ליה מערבין אע"ג דמשמע ליה כל אחת ואחת בפני עצמה כרבי יונתן נפקא ליה מאחת למערבין כדפר' לעיל[ז] והא דקאמר סתמא כרבי יאשיה הכי נמי הוה מצי למימר רבי יהודה היא דשמעינן ליה בהדיא בהקומץ רבה (מנחות כב:) למערבין אלא מפני שלא הובא בשמעתין נקט רבי יאשיה שהזכירו לעיל במחלוקת עם רבי יונתן וא"ת למ"ד אין מערבין לקרנות מנא ליה דעולין אין מבטלים זה את זה יש לומר נפקא ליה מדם דם בפרק התערובת (זבחים דף פא:) ואין לתמוה מאי שנא דשבע על טיהרו מערבין לכולי עלמא וקרנות פליגי ויש לומר בלפני ולפנים על כרחך אין מערבין דמוכח קרא בהדיא דלאחר שנתן מדם הפר שוחט את השעיר ואם כן גם באהל מועד כן כדכתיב וכן יעשה באהל מועד ולקרנות כתיב מדם הפר ומדם השעיר משמע ליה מזה בעצמו ומזה בעצמו דומיא דאיך כיון דהזכיר בהדיא פר ושעיר אבל בשבע על טיהרו כתיב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים משמע מכל הדם מזה שבע פעמים ותו לא: מין במינו חוצץ או אינו חוצץ. אבל שאינו מינו פשיטא דחוצץ ולא קרי ביה ולקח וכן בפרק שני דזבחים (דף כד.) שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת וכן בפרק מקום שנהגו (פסחים נז.) גבי יששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ותימה דבפרק לולב הגזול (סוכה לז.) מסקינן דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ויש לומר דהתם מיירי שכורך סודר סביב הלולב ומאריך בו ועושה מן הסודר כמו בית יד ואוחז בו אבל היכא דכריך ידיה בסודר ותופש הלולב כך לא שמה לקיחה ומזרק בתוך מזרק דהכא דמשמע דפשיטא ליה אי הוה שאינו מינו היה חוצץ לא מיירי שאוחז החיצון בשפתותיו דאז ודאי לא חייץ דהוה ליה כמו בית יד אלא שאוחז למטה בשוליו וכן צריך לומר מתוך ההיא שמעתא גופא בפרק לולב הגזול כמו שחילקנו דאי לא תימא הכי אלא נימא דבכל ענין לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה אם כן תיקשי דרבא אדרבא דאמר בתר הכי מין במינו אינו חוצץ הא שאין מינו חוצץ ולעיל קאמר גבי סודר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ואפילו שאינו מינו וק"ל מאי פריך מאי לאו נתן מזרק המלא לתוך הריקן לימא אין הכי נמי ואין אוחז את התיכון בשוליו אלא בשפתותיו ויש לומר דפשיטא ליה שלא היה יכול לאוחזו[ח] כך ביד אחת שתי מזרקות כבידות שיש בהן כל דם הפר והשעיר וריב"א תירץ דבשמעתא גבי כלי שרת מין בשאינו מינו חוצץ בכל ענין דאפילו אם תמצא לומר דגבי לולב יש חילוק כדפיר' גבי כלי שרת בכל ענין מין בשאינו מינו חוצץ דנהי דכי עביד כעין בית יד מיקרי לקיחה גבי כלי שרת דכתיב ולקח הכהן לא מיקרי לקיחה בעצמו של כהן[ט]:

דאמר

מסורת הש"ס עם הוספות

א) זבחים טו., ב) [עי' תוס' שבת לג: ד"ה ויכול], ג) [פרה פ"ו מ"ג], ד) עי' תמורה יב., ה) מנחות יג., ו) נז: ד"ה תניא, ז) לקמן סא., ח) סא ע"א.

גליון הש"ס

גמ' שאני רגל דלא מצי מבטל. עי' זבחים דף ק"י ע"א תוס' ד"ה מין במינו:

ליקוטי רש"י

[שייך לדף נז:]

כוס אחד עושה חבירו שירים. כגון חטאת שקבל דמה בשני כוסות ונתן כל מתנותיו מאחד מהן חבירו שירים הוא ונשפך ליסוד דכתיב ואת כל הדם ישפך וגו' (ויקרא ד). כוס אחד עושה חבירו דיחוי. [דדמייה בידים שלא נתן] ממנו על הקרנות וישפך לאמה שבעזרה המוליכה דמים לנחל קדרון [זבחים לד:]. דחטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן מן האחת ארבע מתנות כדין חטאת עשאן כאלו דחויין ושיריו נשפכין ליסוד והן נשפכין לאמה (דהא איתכשר בארבע מתנות) [תמורה כב:]. למעלה. בפרשה הוא אומר בשעיר נשיא בשירי הדם. ואת דמו ישפוך. ולא כתיב כל דמו. ולמטה. בחטאת יחיד הוא אומר ואת כל דמה ישפך. והן נשפכין לאמה. לכוס עושה את חבירו דחוי. למעוטי שירים שבצואר בהמה. שהן [נ"א: שאין] נעשין שירים על ידי הדם [שנתקבל] וישפכו לאמה [זבחים שם]. אין מערבין. דם פר ושעיר למתן דם קרנות מזבח הפנימי ומאי ולקח מדם הפר ומדם השעיר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ופלוגתא דר' יונתן ורבי יאשיה היא במסכת יומא (דף נז:) [שם פא.].

תוספות ישנים

אחת ולא שתים מדם הפר. וא"ת וכי ס"ד שיתן שתים על כל קרן י"ל דמיירי כגון שנשפך דם הפר והביא אחר שלא יתחיל אלא ממקום שפסק וכדאמרי רבי אליעזר ור"ש בפירקין ואמרינן לקמן[ט] דטעמא משום דכתי' חטאת אחת ולא שני חטאין. מ"ר: ופתמא כרבי יאשיה כו'. ואחת משמע לאפוקי דלא תימא שצריך להפסיק משום דכתיב מדם הפר ומדם השעיר אבל בעלמא אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי: מין במינו חוצץ. וא"ת מה לי לאגלה והא הוה ליה לקיחה ע"י דבר אחר שמה [ט] לקיחה דקאמר בפרק לולב הגזול (סוכה דף לז:) לא לינקוט איניש הושענא בסודריה כו' רבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה אלמא מהני אע"ג דסודרא חוצץ [ואע"ג דאית ליה לרבא התם חציצה גבי מין בשאינו מינו] מדאמר רבה התם לא ליכרוך[י] איניש הושענא כו' ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ הא מין בשאינו מינו חוצץ ואמאי הא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה וע"כ צריך לומר דמיירי התם שמכריך לולב בסודרא ואוחז ללולב ע"י אחיזת הסודר כדמיירי התם היה אוגד קלר מספקו בחוט כו' אבל אם כורך הסודר סביב ידו הוי מין בשאינו מינו וחוצץ והשתא קשיא דאמאי לא הויא הכא לקיחה ע"י ד"א וי"ל דמיירי במזרק בתוך מזרק ונותן ידו תחת שולי המזרק ואינו אוחז דרך ידו [בשפתותיו] ובפסקים האריכותי קצת. מ"ר: מין במינו חוצץ או אינו חוצץ. ואע"ג דרבא אית ליה פ' לולב הגזול (סוכה לז:) מין במינו אינו חוצץ איכא לישנא אחרינא דתלי טעמא דרבא משום [דכל לנאותו] אינו חוצץ ורבה נמי פליג אדרבא ולהכי מיבעיא ליה הכא: שני כלים ושירות אחת. וא"ת אמאי לא פשיט מהך בריית' ללישנא קמא דמין במינו אינו חוצץ ומסתמא שמעי'[כ] ליה מדפשיט מיניה לישנא בתרא ושמא מצי לפרושי דמיירי כגון שאוחז ביד כלי התיכון ולקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה כדפירשתי לעיל דליכא תלילה אי נמי מיירי בענין דלא הוה תלילה. מ"ר: מין בשאינו מינו חוצץ או אינו וכו'. וא"ת מאי קמיבעיא ליה הא אפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין בשאינו מינו חוצץ יש לומר דהכא לא הויא תלילה לגמרי שהדם מלמולי מיתלחל דרך הסיב: בקומץ פסול. תימה לריב"א למה הוצרך לומר בקומץ פסול פשיטא דאפילו בעלמא פרישית דמין [בשאינו מינו] חוצץ י"ל דסולת נמי דק מאד ופעמים שיוצא דרך [הסיב] שאינו נדבק יפה זה בזה:

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"א מהל' פסולי מוקדשין הלכה כא:
עה ב מיי' פ"ה מהל' ביאת מקדש הלכה יז סמג לאוין שט:
עו ג ד מיי' פ"א מהל' פסולי מוקדשין הלכה כא:

תורה אור השלם

א) וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ: [שמות ל, י]
ב) וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: [ויקרא טז, יח]
ג) וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל הַמּוֹט: [במדבר ד, יב]

הגהות וציונים

א] "וכו'" מיותר: ב] צ"ל תניתוה (דק"ס): ג] כת"י לתוך דם: ד] ס"א שופך (גליון). הריטב"א העתיק שואב כדאמרינן: ה] נראה דכאן שייכות התיבות דלהלן אלא ע"כ מדכתיב אחת (בארות המים): ו] נדצ"ל דאמר מערבין דמאן (בארות המים): ז] נדצ"ל לאחוז (בארות המים): ח] וכ"ג רמב"ם (כסף משנה, ועי' שיח יצחק): ט] צ"ל דשמה (שיח יצחק. עי"ש המשך הגהתו, ולפנינו תוקן באופן אחר): י] צ"ל לידוע (שיח יצחק): כ] צ"ל שמע (גליון):

רבינו חננאל

ת"ר לא היה הדם מגיע אל הפרוכת אלא היה מזה כנגד הפרוכת א"ר אלעזר אני ראיתי הפרוכת ברומי כו' פי' כסדרן אחת למעלה ושבע למטה. נתערבו לו דמים בדמים. פירוש קודם שיזה מדם הפר בהיכל נתערב דם הפר בדם השעיר. ואוקמה רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר בהיכל וחוזר ונותן אחת (למטה) [למעלה] ושבע למטה לשם שעיר נתערבו לו דמים בדמים במתנה א) אחרת. אוקמה רבא נותן אחת למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתחלפו לו כוסות דם הפר בכוסות דם השעיר נותן וחוזר ונותן ונותן וחוזר ונותן. מקצת דמים נתחלפו לו ומקצת לא נתחלפו לו פשיטא כי קא יהיב מודאן יהיב. מיהו הנך ספיקות שירים הוו וליסוד אזלי או דלמא דחויין הוו ולאמה אזלי. ופשיט רב פפא כיון דספקות נינהו ולא מצי לאדויי מינייהו דחויין הוו. וא"ל רב הונא בריה דרב יהושע אדרבה אפילו למ"ד כוס עושה חבירו דחוי כיון שבידר כוס אחד וא' מזה אני זורק נעשה הדם אשר בכוס האחר דחוי. הנ"מ דקא דחייא בידים אבל הכא דלא דחייא הוא לא ליהוי דחוי. דתניא למעלה הוא אומר ואת דמו ישפוך. למטה הוא אומר ואת כל דמה ישפוך. חטאת שקיבל דמה בד' כוסות כו' ופשוטה היא. **עירה דם הפר לתוך דם השעיר נתן את המלא בריקן.** פי' עוד החזיר הדם מן המזרק המלא במזרק הריקן למה והלא כבר עירה דם הפר בדם השעיר כדי לערבו יפה יפה. ויצא להזות על קרנות מזבח הזהב תנן כמ"ד מערבין לקרנות דאתמר ר' יאשיה ור' יונתן חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין תסתיים דר' יאשיה דאמר מערבין דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. **דתניא אביו ואמו קלל.** אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו'. פי' כתיב איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו סמך הקללה לאב. עוד כתיב אביו ואמו קלל חזר סמך הקללה לאם. ב) ש"מ כי את זה קלל מהם קלל חייב מפני שסמך הקללה לזו ולזו אבל לא סמך הקללה לשניהם הייתי אומר לעולם אינו חייב עד שיקלל שניהם דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדיו דמי. **ודחינן לעולם מתני' ר' יונתן היא.** ואע"ג דבעי יחדו שאני הכא דכיון דכתיב וכפר על קרנותיו אחת בשנה מדם הכפורי' כמאן דכתיב יחדו דמי. ואקשינן ר' יונתן ולא ר' יאשיה והא ר' יאשיה שמעינן ליה בהדיא דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי ומשנינן שאני הכא כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר חלקינהו קרא. **תניא דלא כשנוין** ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהו מעורבין דברי ר' יאשיה כו'. ופשוטה היא: **הניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם** פשיטא לי דודאי מין במינו אינו חוצץ מיהו דרך שירות בכך אי לא. ופשטנא מהא ואת כל כלי השרת וגו' ב' כלים בשירות אחת אבל להניח סיב שהוא אדליף במזרק וקיבל בו את הדם כיון

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל במתנה אחרונה וכן היה גורס רבינו בגמ' [ט] וזהו דמקיים נותן אחת למטה וכו' והיינו שנתערב לאחר שכבר נתן ו' הזאות למטה. ב) נ"ל ש"מ כי איזו מהם שקלל חייב.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 125

עין משפט
נר מצוה

מסורת הש"ס
עם הוספות

מתני' [א]ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב התחיל מחטא ויורד [ב]מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית [ג]מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון משם[א] היה גומר על מזבח הפנימי רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא [ד]ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלה למטה[ב] [ה]הזה על טהרו של מזבח שבע פעמים [ו]ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון [ז]ושל מזבח החיצון היה שופך אל יסוד דרומי [ח]אלו ואלו [ט]מתערבין באמה[ג] ויוצאין לנחל קדרון [י]ונמכרין לגננין לזבל [כ]ומועלין בהן:

גמ' תנו רבנן ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח היכן היה [ל]לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר [ב]מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה: התחיל מחטא ויורד וכו': תנו רבנן התחיל מחטא ויורד מהיכן היה מתחיל מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית דברי רבי עקיבא רבי יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל שם רבי עקיבא פוסק מקום שרבי עקיבא מתחיל שם רבי יוסי הגלילי פוסק[ד] דכולי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי דאמר[ו] רמי בר יחזקאל [ג]ים שעשה שלמה [ג]עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה הא למדת [ד]שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל לא דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ ורבי עקיבא נהי דלא יליף פנים מחוץ אי בעי הכי נעביד אי בעי הכי נעביד אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש [ה]אין מעבירין על המצות ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי להההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא

ואי

מתני' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון לאו לפני ה' הוא: התחיל מחטא ויורד. משום דסבירא ליה להאי תנא הקפה ברגל כדאמר בגמרא וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו וצריך ליתן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתווסי מאניה שהמזבח גבוה אמתים[ו] ואי אפשר לנדד ראשי אצבעותיו למטה ולתת המתנה בקרן מלמטה למעלה ועל כרחו ראשי אצבעותיו למעלה וכשהוא נותן באצבע כנגד חודה של קרן ונותן מתנה ארוכה ומשוכה אם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתונת שלו וצריך ליתן מלמעלה למטה נקט לשון מחטא ויורד. מחטא לשון ירידה היא[ט] כדאמרינן במנחות [סו:] נושא עולה ומתחטא: מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון. דהיינו בקרן דרומית מזרחית כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נג.) שם גומר על מזבח הפנימי וטעמא אמרי' בגמ': ר' אליעזר אומר. לא היה מקיפו ברגליו שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת[י] וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה[כ]: חוץ מזו. שהוא עומד אצלה שהיא לפניו שאי אפשר לו לנדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה וצריך למשוך המתנה מלמעלה למטה שאם מושכה מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתנתו: הזה על טהרו. אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב (ויקרא טז) והזה עליו מן הדם וגו': טהרו. מפ' בגמ'[ל]: ושל מזבח החיצון. שירי דמי חטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי וטעמא מפרש בגמרא[מ]: אלו ואלו. דמים החיצוני' והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלים מן היסוד על הרצפה: ומתערבין באמה. סילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון: לגננין. בעלי גנות: ומועלין בהן. יש בהן איסור ליהנות בלא דמים: **גמ'** תנו רבנן וכו'. הכי גר' לה בת"כ[ס] ויצא אל המזבח מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח. תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר יום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים (א) (אשר) לפני ה' ואין הכהן לפני ה' הכי גרסינן נמי להך גבי פר כהן משיח בת"כ[ט]. והכי פירושה דתרווייהו ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל ויצא אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר כהן משיח ופר העדה שהכהן עומד חוץ למזבח כשהוא מזה הזאות שעל הפרוכת ואינו עומד בין המזבח לפרוכת כדקתני בהך אידך ברייתא לקמן תלמוד לומר ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד בפנים[י] מן המזבח. תניא אידך גבי פר כהן משיח לפני ה' מה תלמוד לומר ליכתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים יודע אני שהיא לפני ה' מה תלמוד לומר לפני ה' מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' המזבח מפסיק בין הכהן לפרוכת בשעת מתן הקרנות וכשהזה על הפרוכת באותו מעמד עצמו היה שהרי לא נאמרה יציאה בינתיים למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה. ואם תאמר והלא לא כתיב אשר לפני ה' אלא לפני ה' ואיכא למימר דאנתינה קאי והכהן לפני ה' אי אפשר לומר כן שהרי בפר העדה נאמר[י] אשר לפני ה' ועל כרחיך אמזבח קאי ועבודת שניהן היא שוה: מהיכן מתחיל מקרן מזרחית דרומית. קסבר שתי פרוכת היו והחיצונה פרופה מן הדרום כדתנן במתניתין[כ] וכשיצא מבית קדשי הקדשים דרך הדרום הזה על הפרוכת וכשהשלים בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ושם לא היה נותן כדאמרינן לקמן דבעינן ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית ומתחיל שם וחוזר דרך שמאל למערבית דרומית ולקמן פריך לקיף דרך ימין: ר"י הגלילי אומר כו'. סבר לה כרבי יוסי דמתני'[ל] דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון וכשגמר מתנות פנים ויצא דרך הצפון פגע תחילה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית צפונית ונותן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין: דכולי עלמא וכו'. דהא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחילה: לימא. רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: עומד על שנים עשר בקר. בים של נחושת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים (צפון[מ]) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין המקיף[י] את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: דרך ימין למזרח. לא שייך למתני הכא למזרח אלא במס' זבחים דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה ואגב ריהטא דהתיא גירסא נקיט לה בכולה הש"ס:

ואי

תוספות ישנים

היה מחטא. רש"י פירש לשון ירידה הוא כמו נושא עולה ומתחטא דמנחות (דף סו:) מיהו שם פירש"י ל"א וכן מלינו מתחטא לשון טיול כמו בן המתחטא לפני אביו[מ] והר"י פי' מחטא לשון היטוי כמו וחטאת על המזבח[נ] דהא רבי אליעזר דאמר במקומו עומד ומחטא אית ליה דעל כולן היה נותן ממטה למעלה כו' וא"כ לדידיה ודאי אינו [אלא] לשון חיטוי דאכל קרנות המזבח קאי: **כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין.** ולהכי נקט חשבונו לצפון ואינו מתחיל במערב לפי שיכלה חשבונו למזרח כדאמר כל פינות לא יהו אלא דרך ימין למזרח: ה"ג מן דינא בההוא קרן דפגע ברישא עביד ול"ג מודינא:

מסורת הש"ס

א) לעיל טו. [זבחים לח.], ב) פסחים כב. ע"ז מד., ג) זבחים סב:, ד) [לעיל טו: יז. מה. סוטה טו: זבחים סב:], ה) לעיל לג. [וש"נ], ו) שמות לז כה, ז) נט., ח) אחרי פרשתא ג ה"ז, ט) דבורא דחובה פרשה ג הי"א, י) ויקרא ד יח, כ) לעיל נא: נב:, ל) לעיל נא., מ) תענית כג., נ) שמות כט לו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנו רבנן כו' ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' כצ"ל ותיבת אשר נמחק:

תורה אור השלם

א) וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: [ויקרא טז, יח]

ב) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: [ויקרא ד, ז]

ג) עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פֹּנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: [דברי הימים ב׳ ד, ד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

עין משפט נר מצוה

עז א ב מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה ב ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:
עח ג מיי' שם הלכה י:
עט ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:
פ ה ו מיי' שם ופ"ג הלכה ה ו ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא יב:
פא ז שם הלכה י:
פב ח מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יא:
פג ט י מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה יא סמג עשין רי:
פד כ מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

הגהות וציונים

א] [גי' ירו' שם] [עי' תוי"ט] (גליון) שכתב שכ"ה נכון: ב] [על שהיתה רחבה אמה נקראת כך. רשב"ם פסחים קט ע"ב ד"ה היכן] (גליון): ג] בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שפח הביא גירסת הספרים ושנראה שרש"י ז"ל כן גרים במאי קמיפלגי רבי יוסי הגלילי סבר לה כר' יוסי דאמר פתחא בצפון ורבי עקיבא סבר כרבי מאיר דאמר פתחא בדרום, עי' לעיל נא ע"ב חשק שלמה על ר"ח אות א: ד] צ"ל דתני (רש"ש, וכ"ה בכמה כת"י): ה] הוא (ת"י ומלא"ש ועוד): ו] ברטנורה וכת"י מרובע: ז] בכת"י נוסף וראשי אצבעותיו למטה: ח] כת"י לפנים: ט] [צ"ל צפונה] (גליון): י] רש"ש מגיה שהמקיף:

רבינו חננאל

דמחלחל ויורד בקרקעית הכלי אינו חוצץ. אבל אם הוא קומץ שהוא סולת שאינו יורד פסול: **ת"ר ויצא אל המזבח** מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת יכול אף זה כן ת"ל א) אשר לפני ה' ואיכן היה לפנים מן המזבח או אינו אלא במזבח החיצון ת"ל אשר לפני ה' הנה מזבח הפנימי: **ת"ר מזבח קטורת הסמים לפני ה'** מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפרו של יוה"כ שעומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת יכול אף זה כן ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' מזבח לפני ה' ולא כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה. ופשוטות הן לא כתבנום אלא שיש נוסחאות שלא כזה הענין ונוסחאתנו מתורת כהני': **התחיל [מחטא] ויורד כו'.** ת"ר התחיל מחטא ויורד מיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית מערבי' [מערבי'] דרומית דרומי' מזרחית דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר מקרן מזרחית דרומית מערבי' מערבית צפונית צפונית מזרחית. מקום שריה"ג מתחיל בקרן מזרחית צפונית שם ר"ע גומר ומקום שר"ע מתחיל בקרן מזרחית דרומית שם ריה"ג גומר. **תרווייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח** כדכתיב ויצא אל המזבח עד שיצא כל המזבח כו' מיהו ריה"ג בעי עד דנפיק אורכיה ופותיה דכוליה מזבח הלכך כי נפיק כ"ג מקדשי הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית ונפיק מכוליה מזבח לאורכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח עד דמטי מזרחית צפונית ומדי עליה ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי וכן לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית. **ור"ע לא סבר דבעי למיפק** אלא מארכו דכוליה מזבח ולא מרחבו הלכך כי נפיק מקדש הקדשים פגע תחלה מקרן מערבית דרומית ומן הדין הוה לאדויי עליה תחלה דאין מעבירין על המצות אלא כיון דכתיב ויצא אל המזבח בעי למיפק מכוליה מזבח ולאדויי עליה הלכך נפיק ואזיל מערבית דרומית כוליה מזבח עד דמטי בקרן מזרחית דרומית ומדי עליה והולך בקרן ומזה הקרן מערבית דרומית וזהו טעם דר"ע מדמדי ב) אקרן דינא א' ליה חוזר ומזה בההוא דאיחייב בה ברישא ומתניתין שייכא כר' יוסי הגלילי כו'. אבל מזבח החיצון תנן וכבש היה לדרומו של מזבח לפיכך כהן שעולה להזות כשעולה לכבש שהוא לדרום פונה על הסובב ומקיף בו וימינו למזרח וכי פגע ברישא בקרן מזרחית דרומית פגע ומתחיל להזות עליו ומהלך עוד וימינו למזרח עד שמגיע לקרן מזרחית צפונית ומזה אחריה (מזה) בקרן צפונית מערבית ואחריה בקרן מערבית דרומית נמצא מקום שהתחיל במזבח החיצון והוא דרומית מזרחית שם ריה"ג גומר במזבח הזהב. **הניחא לריה"ג מקיף דרך ימין** אלא לר"ע מ"ט מקיף דרך שמאל נימא בדרמי בר יחזקאל פליגי דאמר ים שעשה שלמה היה עומד על י"ב בקר שלשה פונים בצפון כו' הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ריה"ג אית ליה דרמי בר יחזקאל ור"ע לית ליה. ודחי לא כ"ע אית להו הא דרמי וכי אמר רמי בחוץ ריה"ג סבר ילפינן פנים מחוץ ור"ע סבר לא ילפינן פנים מחוץ למה מחייבו דרך שמאל איבעי דרך ימין נמי ליעביד. **ומשנינן ר"ע אמר לך** מן הדין להזות בתחלה בקרן מערבית דרומית שבו פגע בתחילה בצאתו מן קדש הקדשים ונתחייב להזות בו כר"ל דאמר אין מעבירין על המצות ומ"ט לא מדי התם דרחמנא אמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח והדר מדי הלכך מדי ברישא בההוא קרן דנפיק ליה מכוליה מזבח והוא דרומית מזרחית והדר מדי בההוא קרן דאיחייב ביה ברישא והוא קרן דרומית מערבית איבעית אימא אי סבירא לן דהקפה במזבח הפנימי ברגל הוא ילפינן פנים מחוץ והכא בהא פליגי ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ברגל ור"ע סבר הקפה ביד ואב"א כ"ע הקפה ביד. ונדחה דליכא למימר דר' יוסי הגלילי סבר הקפה ביד דהא מתניתין לר' יוסי הגלילי היא. וקתני סיפא ר' אלעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא כלומר בידו היה מקיף ולא ברגל מכלל דת"ק דהוא ריה"ג סבר הקפה ברגל דאלת"ה ר' אלעזר מאי אתא לאשמעינן היינו תנא [קמא] אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא והוא ריה"ג סובר הקפה ברגל ור"ע סבר הקפה ביד: **איבעית אימא אי סבירא לן הקפה ברגל** כולי עלמא ילפינן פנים מחוץ והכא בהא פליגי ר' יוסי סבר סביב דמזבח הפנימי בעינן דרך ימין כסביב דמזבח החיצון. ור"ע סבר (סביב דמזבח) [כוליה מזבח] הפנימי במקום חדא דקרן מזבח החיצון קאי כולו מזבח הפנימי אמה הוא וקרן מזבח החיצון אמה:

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל ת"ל ויצא אל המזבח. ב) נ"ל מדמדי אקרן שיצא ליה דינא אית ליה.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 126

השתא ברי טמאים אתון דכתיב א) טומאתה בשוליה אמר ליה תא חזי מה כתיב בהו ב) השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו בזמן שהן טמאין שכינה שרויה ביניהן א) וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש ב) האי הימנו ודבר אחר הוא ולא הוי היקש ג) הניחא למאן דאמר לא הוי היקש אלא למאן דאמר הוי היקש מאי איכא למימר מקומות הוא דגמרי מהדדי אי בעית אימא חוץ מבפנים בחדא זימנא גמר תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרוכת אלא כנגד הפרוכת ד) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים ודילמא דפר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז הוו דחזא דעבידי כסדרן ותנן נמי גבי פר העלם דבר של צבור כי האי גוונא כשהוא מזה לא היו נוגעין בפרוכת ואם נגעו נגעו אמר רבי אלעזר ברבי יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז ודילמא דפר ושעיר של יום הכפורים נינהו דחזנהו דעבידי שלא כסדרן נתערבו לו דמים בדמים אמר רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה ועולה לו לכאן ולכאן אמרוה קמיה דרבי ירמיה אמר ה) בבלאי טפשאי משום דדיירי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכן הא קא יהיב למעלה דשעיר מקמי מטה דפר והתורה אמרה ג) וכלה מכפר את הקדש כלה דם הפר ואחר כך כלה דם השעיר אלא אמר רבי ירמיה א) נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם הפר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם השעיר נתערבו לו דמים בדמים במתנות האחרונות סבר רב פפא קמיה דרבא למימר נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וחוזר ונותן אחת למעלה לשם שעיר אמר ליה רבא עד השתא קרו לן טפשאי והשתא טפשאי דטפשאי דקא מגמרינן להו ולא גמירי והא קא יהיב מטה דשעיר מקמי מעלה דשעיר והתורה אמרה תן למעלה ואחר כך למטה אלא

רש"י

השתא ברי. ודאי טמאים אתון ואין שכינה שורה א) בטומאה: **וכי דבר הלמד בהיקש.** כגון פר שלמד במתנות פנים אחת למעלה מן השעיר בהיקש והשעיר שבע למטה בהיקש מן הפר חוזרין ומלמדין מתנות שבפנים על מתנות הפרוכת בהיקש דוכן יעשה לאהל מועד וקיימא לן במסכת זבחים (דף מט:) דאין למדין בקדשים היקש מן ההיקש: **הימנו ודבר אחר.** היקש הראשון לאו היקש הוא ב) שהרי בין בפר בין בשעיר כתיב מעלה ומטה ולא הוצרכו ללמוד זה מזה אלא את המנין הלכך כל חד וחד מעצמו למד מקצת ודבר אחר מסייעו במקצת ואין זה למד בהיקש. והיכי דמי היקש שאינו חוזר ומלמד (א) בהו כגון אם לא נאמר למטה בשעיר כלל או למעלה בפר לא נאמר כלל ולמדו הבהמות זו מזו בהיקש הייתו היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש: **הניחא למאן דאמר וכו'.** פלוגתא בזבחים בפרק איזהו מקומן (דף מ.): **מקומות הוא דגמרי מהדדי.** אין זה היקש הלמד מן ההיקש שהרי בהיקש הראשון למדו בהמות ג) זו מזו ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר ובהיקש השני לא הוקש שום דבר לאחת מן הבהמות ללמוד ממנה מה שלמדה בהיקש מחברתה אלא המקומות הוקשו זה לזה וכן יעשה לאהל מועד כאשר כפר על הקודש והקודש לא למד כלום מתחלה בהיקש אלא הפר הוקש לשעיר והשעיר לפר במתנות הקודש: **ואי בעית אימא חוץ מפנים בחד זימנא גמר.** אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול לחזור וללמוד על ההיכל בבת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש והיכי דמי היקש שאינו למד מן ההיקש כגון אם לא הוצרך היכל ללמוד מן לפניי ולפנים אלא מה שלמד בהיקש אבל השתא דהוצרך ללמוד ממנו את המפורש בו למד הכל בבת אחת: **אני ראיתיה ברומי.** במסכת מעילה (דף יז:) גבי בן תלמיון ד) נעשה נס לר' אלעזר ברבי יוסי שריפא את בת מלך רומי שנכנס שד בגופה ששמו בן תלמיון והכניסוהו לאוצר המלך ליטול כל מה שירצה ולא היה חפץ אלא ליטול משם איגרות ה) שכתבו גזירות ו) שגזרו על ישראל ומצאם וקרעם ז) ושם ראה כלי בית המקדש באוצר: **כסדרן.** מלמעלה למטה כמנגליף ח): **דמים בדמים.** של פר ושל שעיר קודם שנתן בפנים כלום ט): **בארעא דחשוכא.** בבבל שהיא מצולה י): **הא קא יהיב למעלה דשעיר.** שנותן אחת למעלה לשם פר ולשם שעיר: **וכלה מכפר.** כלה הכפרות כמו שהן אמורות בענין: **במתנות אחרונות.** אחר שנתן אחת למעלה מן הפר: כוסות

תוספות

הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. להאי שינויא קשה הא דקאמרינן לעיל ט) בברייתא ז) לא יאמר למטה בשעיר וכו' דא"כ לא הוה יליף אלא מהיקשא דפר דהשתא לא הוי הימנו ודבר אחר וי"ל דברייתא דלעיל סבירא לה דהימנו ודבר אחר הוי היקש וקל להבין: **חוץ מפנים בדבר אחד** ח) **גמר.** פי' רש"י איידי דניתן היקש לידרש בדברים המפורשין בפנים כגון למטה בפר ומעלה בשעיר נלמוד בבת אחת אף הלמד בהיקש עמו ותימה הוא לומר כן דהא יותרת הכבד ושתי הכליות דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם ופר העלם גמר מפר כהן משיח חשיב היקש מהיקש בזבחים פרק ב"ש (זבחים דף מא.) אע"ג דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם לענין הזאות דכתיבן בגופיה וכן בפ' איזהו מקומן (שם דף נה.) דלא גמרינן זבחי שלמי צבור שהן קדשי קדשים ובעי צפון מדאיתקש לחטאת ואע"ג דנפקא לן מהיקישא שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה דכתיב בחטאת (ויקרא ו) בגופיה וכן אשם לא יליף התם י) צפון מדאיתקיש לחטאת אע"ג דגמרינן נמי מההוא היקשא סמיכה דכתיב בגופיה דחטאת כ) מיהו כל זה נ"ל לתרץ דלא דמו להא דהכא דהכא כל ההזאות חשיב חד עניינא וכיון דגלי מקצת בגופיה גמרינן נמי בחד זימנא אפילו מאי דיליף בהיקש אבל הנך לאו חד עניינא נינהו ור"י פי' דמאחת למעלה דכתב בשעיר יליף בחוץ בין בפר בין בשעיר ומשבע למטה דפר יליף בחוץ בין בפר בין בשעיר דהכי משמע ליה וכן יעשה באהל מועד בשתי הבהמות כמו שעשה אחת למעלה בשעיר בפנים וכן כאשר עשה בפר בפנים למטה יעשה לשתי הבהמות באהל מועד ולא נהירא לריב"א לשון בחד זימנא גמר דהכי הוה ליה למימר פר בחוץ למעלה משעיר גמר ושעיר בחוץ למטה מפר גמר ונראה לו פי' רש"י ולא דמי לכל הנך שהביא ר"י דהכא כיון דכתיב וכן יעשה באהל מועד מסתמא קאי אהזאות דכתיב בגופייהו דהיינו אחת למעלה דשעיר ושבע למטה דפר שהרי לא היה עושה לפני ולפנים אלא הזאות ואהא כתב וכן יעשה וא"כ צריכין אנו ללמוד בחד זימנא גם מה שלמדנו בהיקש ל) שאם לא כן אז לא הייתי מקיים וכן יעשה דמשמע לגמרי יעשה באהל מועד כמו לפני ולפנים וקרובים תירוץ זה ותירוץ שכתבתי אני למעלה להיות שוין ל): **אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים מפר העלם דבר.** הקשה ריב"א והא בבית ראשון לא הוו פרוכת מ) ובבית שני דהוו פרוכת לא היו מקריבין פר העלם דבר כדתנן בפ"ק דמגילה (דף ט:) אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות דכהן משיח מקריבו ולא מרובה בגדים ותירץ דבבית ראשון הוה ובפרוכת דבבי' נ) איירי ור"י תירץ דבבית שני הוה והיא דמגילה איירי בהוראת כהן משיח לעצמו דקיימא לן ס) הוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לצבור דמייתי פר אם טעה ועשה כהוראת עצמו ודוקא משיח דכתיב ואם הכהן המשיח אבל מרובה בגדים הרי הוא כשאר יחיד ומייתי כשבה או שעירה אבל פר העלם דבר של צבור אפילו כהן הדיוט מצי לאקרוביה כדאיתא בת"כ ע) וכן מוכח דבבית שני איירי דאי בבית ראשון נימא ע) של פר כהן משיח אלא ע"כ בבית שני איירי ולהכי לא קאמר נמי של פר כהן משיח דכהן משיח בבית שני לא הוה דיאשיהו גנז שמן המשחה [לעיל נב:]: **כלה דם הפר ואח"כ כלה דם השעיר.** לא ידענא מאי איצטריך לאיתויי האי קרא תיפוק ליה מדכתיב מתנות דם הפר ברישא וכתיב חוקה ושמא י"ל להכי אייתי האי קרא דאי מדכתיב חוקה ה"א מחוקה לא ילפינן אלא היכא דשינה הסדר של מעשה שלם כגון אם הקדים כל עבודת שעיר דבחד מקום מקמי מתנות דפר אבל כי האי גוונא שאינו מקדים אלא אחת ממתנות דשעיר מקמי שבע מתנות דפר לא מעכב להכי מייתי מדכתיב וכלה התורה אמרה כלה דם הפר לגמרי ואח"כ כלה דם השעיר והוי כמו שינה הכתוב עליו לעכב ע): אלא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה י:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הימנו כו' ומלמד בהיקש כגון אם לא:

תורה אור השלם

א) טֻמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים אֵין מְנַחֵם לָהּ רְאֵה יְיָ אֶת עָנְיִי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב: [איכה א, ט]

ב) וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: [ויקרא טז, טז]

ג) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי: [ויקרא טז, כ]

רבינו חננאל

לפני ה' הנה גמרה החטאת שחיטה בצפון בהיקש מן העולה. וכתיב באשם מצורע ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה. ואמרינן למה לי לאקושי לחטאת ולעולה. ואמר רבינא צריכא דאי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה הו"א חטאת מהיכן גמר מעולה. וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ולמד בהיקש. וליקשיה לעולה א"ל אי אקשיה לעולה הו"א דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. ואמאי לא אקשיה לחטאת משום דניחא ליה לאקושיה לעיקר ולא לטפל. כיון דאיכא למימר הכי להכי אקשיה לחטאת ולעולה דלא ליהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. רבא אמר דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש מהכא. כאשר יורם משור זבח השלמים כו' ואסיקנא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש אי מדרבא אי מדרבינא. ופרקינן **אינו זה חוזר ומלמד בהיקש ממנו ודבר אחר** הוא. כלומר זה שאתה למד ממנו דבר א' אינו אותו הדבר שלמד הוא בהיקש אלא זולתו הוא וכי האי גוונא לא הוי היקש. **הניחא לר' עקיבא** [זבחים נז] דסבר כי האי גוונא הוי היקש שנאמר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו'. וא' הקיש הכתוב את הבכור לחזה ושוק של שלמים מה חזה ושוק של שלמים לב' ימים ולילה אף הבכור לב' ימים ולילה. ובא ריה"ג להקישו לחזה ושוק של תודה ליום ולילה. ולא מצא ר' עקיבא להשיבו אלא כתיב ובשרם יהיה שאין ת"ל יהיה מה ת"ל יהיה הוסיף הכתוב הויה אחרת לבכור כלומר יום אחד. מכלל דתרווייהו סבירא להו דבכה"ג הוי היקש ובא ר' ישמעאל וא' עקיבא טעיתה. שלמים למדו א) ממעשר בהמה לענין (חמורה) ואמרת בתמיה וכי הלמד בהיקש וחוזר ומלמד בהיקש זה דבר אחד הוא. הא אין עליך לדון אלא בהיקשא כלשון הראשון ולא מרבויי הכתובים. **ואמרי' התם במאי פליגי בהימנו ודבר אחר.** ר' ישמעאל סבר לא הוי היקש ור' עקיבא וריה"ג סברי הוי היקש. בשלמא למ"ד לא הוי היקש [היינו] דכתיב וכן יעשה לאהל מועד שהקיש הכתוב דם שעיר לדם הפר ולא חזר ולמד מדם הפר אלא ההזאות שכתובים בגופן

חשק שלמה על ר"ח א) הגי' לפנינו בזבחים שם תודה מהיכן למדה משלמים וכי דבר הלמד בהיקש וכו' וכ"ה בספרי בפ' קרח ולפי זה אדרבה ר"י סובר דהוי היקש אבל רבינו נראה שהיה לו גי' אחרת שם וצ"ע.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [זבחים מח. מט: נה.], ב) [מנחות עח.], ג) זבחים נז., ד) מעילה יז:, ה) פסחים לד: זבחים ס: מנחות נב. [בכורות כה: כתובות עה.], ו) [לעיל טו. נד:], ז) עי' תוס' ע"ב ד"ה נותן ות"י כאן ד"ה נתערבו, ח) זבחים קיג:, ט) נה., י) מט., כ) שם יא., ל) [וע"ע תוס' זבחים נז: ד"ה ואב"א], מ) לעיל דף נד., נ) הוריות דף ו:, ס) דיבורא דחובה פרשתא ד ה"ב, ע) לעיל נא:, פ) שבת כ., צ) עי' לעיל טו. ויג: בלשון רש"י ז"ל ועיין ש"י, ק) סא., ר) ס:, ש) ס ע"א.

גליון הש"ס

[מכת"י רש"י ד"ה הימנו וכו' שהרי בין בפר בין בשעיר וכו'. ע' לעיל דף כג ע"ב בתוס' ד"ה ילבש וכו' ובדף נא ע"א בתוס' ד"ה דוחה את השבת וכו' ובסנהדרין דף מג ע"ב בתוד"ה ונאמר]: רש"י ד"ה אני ראיתיה ברומי. ושם ראה כלי בית המקדש. באבות דר"נ פ' מ"א מכתשת של בית אבטינס שלחן ומנורה ופרוכת ולין עדיין מונחים ברומי: תוס' ד"ה חוץ וכו' שאם לא כן אז לא הייתי מקיים. עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה דוחה:

הגהות וציונים

א] "ואין שכינה שורה ביניכם בטומאה" (כת"י): ב] ריטב"א וכת"י הבהמות: ג] במעילה תמליון, וכן בכת"י כאן ובסמוך: ד] כת"י איגרת שכתבו בה גזירות: ה] בדפו"י לפני הצעגזור נוסף שמד: ו] צ"ל ומצאה וקרעה (דפו"י): ז] נדצ"ל אברייתא, עי' לעיל נה ע"א (שיח יצחק): ח] צ"ל בחדא זימנא (שיח יצחק): ט] יש להוסיף נמי (רש"ש): י] צ"ל דבמגנדנא (גליון) צ"ל דכמנגדנא (שיח יצחק): כ] צ"ל מפני (גליון): ל] "אבל" ליתא בדפו"י, והס"ד, ומה"ד כלה דם הפר כו': מ] צ"ל לעיל נז ע"א: נ] צ"ל וגימגם: ס] הד"א בדפוס ישן, וגי' שיח יצחק בהכי וי"ל דכיון שנותן: ע] גי' שיח יצחק להזות:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תוספות ישנים

הניחא למאן דאמר הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. כי הכא דבין בפר ובין בשעיר כתיב מעלה ומטה אלא שהמנין לא כתיב שם ואם תאמר לדידיה נמי מי ניחא והא קאמר לעיל לא יאמר מעלה בפר דגמר ממעלה דשעיר כו' והיכי הוה גמר אי לא הוה כתיב ביה בפירוש והא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש וי"ל כי התלמוד לא חש להאריך בהך סוגיא לשיטת התלמוד דלעיל אלא סתמא פריך להאי תנא אתי שפיר האי אבל לאידך תנא מאי איכא למימר ומסקנא מיתרצא שפיר: **חוץ מבפנים בחד זימנא גמיר.** פירש רש"י אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול ללמוד על ההיכל בבת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש וצ"ע בכל דוכתא שמזכיר למד מן הלמד הלא יש ללמדו כעין פירוש זה ופירש ר"ת כלומר הא דגמרינן בהיקש שיהא אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר גמרינן כולו בהיקש שיהא כן בחוץ כפנים ויש ספרים דגרסי חוץ ופנים בחד זימנא גמר וזה הלשון דחוץ ופנים משמע כדפרישית. מ"ר: ה"ג **תניא נמי גבי פר העלם דבר של ציבור.** כי זה אינו משנה: **והיו עליה כמה טיפי דמים של פר כו'.** ופליג ר' אליעזר אתנא קמא וא"ת מאי קושיא דילמא שלא במתכוון עשו כדקתני נמי ואם נגעו נגעו וי"ל שכולן לא היו נוגעין כיון שלא במתכוון עושה כן ועוד שהכהנים זריזין הן פ). מ"ר: **שלא כסידרן.** שלא היו אחת למעלה ושבע למטה כסדר פר יום הכפורים אבל רש"י פירש גבי כסדרן דיום הכפורים כולם זו למטה מזו ואין נראה דהא לא בעינן אלא אחת למעלה אבל בשבע שלמטה אין חילוק אם הם איננם כסדרן אלא שיהו כולו למטה מן הראשונה דבגמ' צ) דלעיל לא איירי אלא שמצריך שיהא באחת גב ידו למטה ובשבע גב ידו למעלה והה"ר יוסף פירש שלא כסידרן דמוי ק) שלא היו שם אלא שבע ול"ע אם היו בפר ושעירי ע"ז שמונה או שבע ל): **נתערבו לו דמים בדמים.** פירוש היינו קודם [שיזה] מתנות שבהיכל דאי קודם מתנות שבפנים והא אמר עולא לקמן ק) שעיר ששחטו קודם מתנות שבפר שבפנים לא עשה ולא כלום ומסתמא לא פליג אדעולא: **התורה אמרה וכלה מכפר את הקדש כו'.** ה"ר יוסף לא גריס ליה וכלה מכפר את הקדש דלקמן ר) דרשי ליה ר"ע ורבי יהודה לדרשא אחריתא וגירסא משובשת היא בספרים לפי שראו והתורה אמרה כו' אלא ודאי גרס והתורה אמרה כלה דם הפר ואח"כ כלה דם השעיר דאיכא מ"ד לקמן ש) דסידרן מעכב ואפילו למאן דאמר לא מעכב מצוה מיהא איכא והוי כי ההוא דבסמוך והתורה אמרה תן למעלה ואח"כ למטה אבל ת) וכלה דם הפר כו' משמע דלא קפיד אלא במה שמקדים שעיר לפר אבל במה שנותן של שניהם ביחד אינו מקפיד וכן לקמן מ) גבי נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וגימגם ק) קצת אמאי לא קפיד בהכי: **נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר.** ואע"ג שמזה נמי דם השעיר הני הזאות בטלות הן דאינו מתכוין להזאות ע) מדם השעיר ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה היינו כשהגיע זמנו אבל כאן לא הגיע עדיין זמן הזאת דם השעיר ומשום בל תוסיף ליכא שלא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרינן בר"ה (דף כח:) לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ועוד דספיקא הוא:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 123

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ד' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנז סעיף ו:
יא ב ג מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה ב סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' כב סעיף א ובסקנו מידו:
יב ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל כג.], ב) שבת נא., ג) [שם לקמן כט: יבמות קה:], ד) [עי' תוס' שבת נא. ד"ה אלו תוס' נדה יד: ד"ה היאך], ה) קידושין מט: ע"ש, ו) [שבת לג:], ז) פסחים פז., ח) ב"ב קכח. לעיל כג., ט) [לקמן כה:], י) [לעיל כג:], כ) (ערכין כב), ל) לעיל סוף כא ע"ב.

גמרא

בעדים פסולין ודיינין כשרין מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני סיפא בדיינין פסולין ועדים כשרין דמיגו דפסלי דיינין פסלי נמי עדים מתקיף לה רבא בשלמא מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני איכא בי דינא אחרינא אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים והא עדים תו ליכא לא צריכא דאיכא כת אחרת הא ליכא כת אחרת מאי הכי נמי דלא מצי פסלי היינו דרב דימי איכא בינייהו מיגו דמר סבר אמרינן מיגו ומר סבר לא אמרינן מיגו גופא [א] אמר ר"ל פה קדוש יאמר דבר זה תני עדו איני והאמר עולא הרואה את ר"ל בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה אמר רבינא והלא כל הרואה ר"מ בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה הכי קאמר בא וראה [ב] כמה מחבבין זה את זה כי הא דיתיב רבי וקאמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי אבא [א]התיר להטמין את הצונן א"ל [ג] כבר הורה זקן אמר רב פפא בא וראה כמה מחבבין זה את זה דאילו רבי יוסי קיים [ד] היה כפוף ויושב לפני רבי דהא ר' ישמעאל בר' יוסי ממלא מקום אבותיו הוה והיה כפוף ויושב לפני רבי וקא אמר כבר הורה זקן א"ר אושעיא מאי דכתיב [א] ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים נועם אלו ת"ח שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה חובלים אלו ת"ח שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה [ב] ויאמר (אלי) אלה [שני] בני היצהר העומדים וגו' [ג] ושנים זיתים עליה יצהר אמר רבי יצחק אלו ת"ח שבא"י (א) שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית ושנים זיתים עליה אלו ת"ח שבבבל שמרורין זה לזה בהלכה כזית[א] [ד] ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה[ב] האיפה בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער [ה] א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל וגסות הרוח לבבל נחית והאמר מר עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו אין לבבל נחית ואישתרבובי הוא דאישתרבב לעילם דיקא נמי דכתיב לבנות לה[ג] בית בארץ שנער ש"מ והאמר מר [ו] סימן לגסות הרוח עניות ועניות לבבל נחית[ד] מאי עניות תורה דכתיב [ה] אחות לנו קטנה ושדים אין לה [ז] אמר[ה] ר' יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד מאי בבל א"ר יוחנן בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד [ו] במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר ר' ירמיה זה[ו] תלמודה של בבל[ז]:

מתני' [ב]אמר לו [ח] נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך [ט] נאמנים עלי שלשה רועי בקר ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ג]אינו יכול לחזור בו היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכ"א [ד]אין יכול לחזור בו:

גמ' [י] אמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף כגון דקבליה עליה בחד אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת במחול לך אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו ורבי יוחנן אמר באתן לך מחלוקת איבעיא להו באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תא שמע דאמר רבא מחלוקת באתן לך אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו אי אמרת בשלמא באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו רבא דאמר כרבי יוחנן אלא אי אמרת בין בזו ובין בזו מחלוקת רבא דאמר כמאן רבא טעמא דנפשיה קאמר איתיביה רב אחא בר תחליפא לרבא [כ] היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו מאי

רש"י

בעדים פסולים ודיינין כשרין. בעל דין פוסל הדיינין והעדים ונמצאו דבריו אמת על העדים ומשום הכי מהימנינן ליה אפי' לגבי דיינין: סיפא. שנמצאו דבריו אמת על הדיינין שפסולין הם ומשום הכי מהימנינן להו[ס] אעדים אליבא דר"מ ורבנן לית להו מיגו: איכא בי דינא אחרינא. ואינו נוגע בעדות: רבין סבר. אמרינן מיגו בעלמא כדקיימא הכא טעמא משום מיגו הוא ואי לאו הכי הוא לא הוה פסיל רבי מאיר ולרב דימי לא אמרי' מיגו בעלמא: וטוחנן זה בזה. מטיח ומקיש זה בזה אלמא חריפא טובא הוה ומקרי ליה לר' מאיר דרך ענוה פה קדוש: אמר רבינא. ומאי תמהא[ע] והלא ר' מאיר עוקר הרי הרים הוא כלומר אלים וגבר טפי טובא: בא וראה כמה. כלומר לא אתמוהי קא מתמהי אלא הכי קאמר בא וראה כמה בני ארץ ישראל מחבבין זה את זה דהא ריש לקיש חריף וחכים טובא הוה וקרי ליה לר' מאיר פה קדוש דקא מחבב ליה ומיישב את הדבר להתקיים: להטמין את הצונן. מים צונן ומתיירא שלא יוחמו אסור להטמינן בחול צונן (לצורך שבת) [בשבת]: הורה זקן. ר' יוסי דאזלינן בתריה: ממלא מקום אבותיו. חשוב כאביו: מחבלים. בלשון עז וחמה מקשין זה לזה ובני א"י נוחין יחד ומעיינין יחד ומתקן זה את דברי זה והשמועה יוצאה לאור: משמנין. נוחין כשמן: איפה. זה יצר הרע: שתי נשים. חנופות[י] וגסות הרוח: ורוח בכנפיהם. לשון גסות הרוח: ככנפי החסידה. זו חנופה שמראין עצמם חסידים: לבנות לה בית. ולא כתיב (להם[כ]) אלמא האחת לבדה נתישבה שם: עניות תורה. בעילם היא דניאל בעילם הוה דכתיב (דניאל ח) ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה ולא רבץ תורה עזרא הוה בבבל ולמד חק ומשפט בישראל[ל]: במחשכים הושיבני. שאין נוחין זה עם זה ותלמודם ספק בידם: מתני' נאמן עלי. להיות דיין: אבא.[מ] פסול מן התורה לדונני לא לזכות ולא לחיוב דנפקא לן בפירקין (דף כז:) מלא יומתו אבות על בנים וגו': דור לי. לשון שבועה: יכול לחזור בו. ולישאל[מ] שבועה גמורה: גמ' דקבליה עליה בחד. דיינא ואע"ג דאיכא תרי אחריני בהדיה א"ר מאיר יכול לחזור בו: במחול לך. אי תובע אמר לנתבע נאמן עלי אבא או אביך אם יזכוך יהא מחול לך התם קאמרי רבנן אינו יכול לחזור בו דהא זכה זה במה שבידו מכיון שיצא זכאי: אבל באתן לך. דנתבע אמר לתובע אם יחייבוני אבא או אביך אתן לך: דברי הכל יכול לחזור. דהואיל והממון בידו אין בו כח לתובע להוציא אלא בדיינין כשרין: טעמיה דנפשיה קאמר. ופליג אתרוייהו: באומן

תוספות

בלולה במקרא ובמשנה וכו'. פירש רבינו תם דבתלמוד שלנו אנו פוטרין עצמנו ממה שאמרו חכמים (מסכת ע"ג דף יט.) לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בש"ס אע"פ כן אנו קוראים בכל יום פרשת התמיד ושונים במשנת איזהו מקומן וגורסין רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות וכו':

אמר רב דימי כגון דקבליה עליה בחד. פירש הקונט' דאפילו הכי קאמר ר' מאיר דיכול לחזור בו ולא נהירא דכיון דלרבותא נקטיה הוה ליה למימר לא צריכא כו' דמדקאמר כגון משמע דלדוקא קא אמר כגון דקבליה עליה בחד על כן נראה דאמילתייהו דרבנן קאי דלדוקא כגון דקבליה עליה בחד דהדא לריעותא הוא דאיכא קאמרי רבנן דאינו יכול לחזור בו אבל אי קבליה עליה כבי תרי יכול לחזור בו אף לרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא: רבא

רבינו חננאל

היו חכמים מחבבין זה את זה הלא תראה כי מי שרואה ריש לקיש בבית המדרש רואה כח החכמה שלו כאלו עוקר הרים וטוחנן זה בזה, והיה אומר על ר' מאיר פה קדוש יאמר דבר זה ואע"פ שאמר רבינא הרואה ר' מאיר בבית המדרש כאלו עוקר וטוחן הרי הרים זה בזה. **וכן ר' היה יושב ואומר אסור להטמין בשבת הצונן.** אמר לפניו ר' ישמעאל ב"ר יוסי אבא התיר להטמין הצונן אמר ר' כבר הורה זקן ואע"פ שאילו היה ר' יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני ר' דהא ר' ישמעאל בדיה ממלא מקום אבותיו הוה וכפוף היה ויושב לפני ר' ואפילו הכי אמר ר' כבר הורה זקן שהיו מחבבין זה את זה: **לאחד קראתי נועם.** אלו ת"ח שבא"י שמנעימין זה לזה בהלכה. **ולאחד קראתי חובלים.** אלו ת"ח שבבבל שמחבלין זה לזה בהלכה. וכן שני בני היצהר, ת"ח שבא"י נוחין זה לזה כשמן. ושנים זיתים עליה, אלו ת"ח שבבבל שמרין זה לזה כזית. **והנה** שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם וגו' ויאמר ה' לבנות לה בית בארץ שנער, וא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי זה חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל. **ואסיק'** דגסות נחתא לבבל ואישתרבבא לעילם, ודייקי' מדכתיב לבנות לה בית ולא כתיב לבנות להם בית, ש"מ דחנופה לבדה נשארה וגסות הרוח ירדה לעילם, דעילם אית בה עניות תורה, ואמר ר' סימן לגסות הרוח עניות תורה כמו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד. **א"ר יוחנן** בבל בלולה במקרא ובמשנה ובתלמוד, **א"ר ירמיה במחשכים הושיבני כמתי עולם זה תלמוד בבל.** כלומר טעמים שלו צפונים ועלומים כמים עמוקים: **ירושלמי** תרין בני אינש הוה להון דין באנטוכיא אמר חד לחבריה מה דר' יוחנן אמר מקובל עלי, שמע ר' יוחנן ואמר לאו כל כמיניה מטרפא בעל דיניה אלא שמעין מיליהון תמן ואין הות צרכא כתבין ומשלחין עובדא לרבנן. תרין בני אינש הות להון דין בטבריא זה אומר בב"ד הגדול וזה אומר בב"ד הקטן שומעין לזה שאמר בב"ד הגדול: **מתני' א"ל נאמן עלי אבא** נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר כו'. **אוקי' כגון דקבליה בחד.** כלומר אבא ועד אחר עמו או אביך ואחר עמו נאמנין עלי, ר' מאיר אומר יכול לחזור בו וחכ"א אין יכול לחזור בו. **וקיי"ל** כי המקבל עליו בקנין דלא כאסמכתא עד אחד כשנים [מהני] ואין יכול לחזור בו, ואפילו בעל דין עצמו אם קבלו בקנין מבעלין אינו יכול לחזור בו וכן מפורש בשבועות (מ"ב ע"א), וכן המקבל עליו ג' רועי בקר כיוצא בהן (וקיי"ל דהמקבל עליו עד אחד כשנים בקנין אינו יכול לחזור בו). **אמר רב יהודה אמר שמואל** מחלוקת ר' מאיר וחכמים במחול לך אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו, ור' יוחנן אמר באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו. ואתינא

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ר יצחק וכו' ת"ח שבא"י שמשמנין זה לזה:

תורה אור השלם

א) וארעה את צאן ההרגה לכן עניי הצאן ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים וארעה את הצאן: [זכריה יא, ז]
ב) ויאמר אלה שני בני היצהר העמדים על אדון כל הארץ: [זכריה ד, יד]
ג) ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: [זכריה ד, ג]
ד) ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים: ואמר אל המלאך הדבר בי אנה המה מולכות את האיפה: ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער והוכן והניחה שם על מכנתה: [זכריה ה, ט-יא]
ה) אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחתנו ביום שידבר בה: [שיר השירים ח, ח]
ו) במחשכים הושיבני כמתי עולם: [איכה ג, ו]

הגהות וציונים

א] [היינו אילן של זית, עי' תוס' עירובין יח ע"ב ד"ה מרורין ותוס' פסחים לו ע"א ד"ה מה] (גליון): ב] [צ"ל את האיפה] (גליון) וכ"ה כהוגן בכת"י (דק"ס): ג] [מדכתיב "לה" בלא מפיק ה"א דריש שלא נתקיים ולא עמד לה הבית בארץ שנער, כך כתב הרמב"ן בפי' החומש סוף פר' מטות, וע"ע תוספות קידושין מט ע"ב] (גליון): ד] כת"י ועניות **בבבל הוא דאיכא,** (וכ"ה בקידושין). ועי' תורת חיים: ה] בכת"י ובקידושין **ואמר,** וכ"ה נכון (דק"ס): ו] בכת"י זו: ז] [ביאור ופי' מתוק תמצא בשל"ה בית חכמה דף טז ע"א ועוד בדף לה ע"ב, וז"ל רש"י חגיגה דף י ע"א ד"ה אפי' וכו' לש"ס בבלי שהוא עמוק כדאמרינן במחשכים הושיבני זו הש"ס של בבל עכ"ל, וע"ע ריטב"א ביומא פרק הוציאו לו דף נז ע"א, ותמצאנו מועתק בעין יעקב חגיגה פרק א'] (גליון): ס] צ"ל **ליה** (רש"ש): ע] בכת"י ומאי **תימה,** וברש"י שבע"י **תמיהא:** י] בכת"י וברש"י שבע"י **חנופה:** כ] [צ"ל **להן**] (גליון): ל] ברע"ב וברו"ן הגי' נאמן עלי **אבא. להיות דיין אע"פ שהוא** פסול וכו': מ] בכת"י וברש"י שעל הרי"ף **וישאל:**

ליקוטי רש"י

התיר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו. **ממלא מקום אבותיו.** גדול כאביו. **היה כפוף ויושב לפני רבי.** מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אף על פי שגדול הימנו. **כבר הורה זקן.** גדלו ונשאו עליו [שבת נא.]. **האיפה.** לעיל מיניה כתיב זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה יצר הרע שנמסר בידם השליכו בתוכה כדאמרינן בסנהדרין (סד.) שליוה בדודא דאברא ואלו שתי נשים נשאו יצר הרע של חנופה וגסות הרוח כדכתיב ורוח בכנפיהם היא גסות הרוח וחנופה נראה בעיני דדייק ליה מכנפי החסידה שעושה חסידות עם חברותיה כדאמר באלו טריפות (חולין סג.). **דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית.** גבי הולכה כתיב להן שתי נשים וגבי קביעותא כשבאו לבנות בית לקבוע בבבל כתב לה דהיינו חנופה לחודה לשון אחר לבנות ולא בנו. **מאי עניות.** דהוה ליה סימנא לגסות. **עניות תודה.** דאינה נוחה על גסי הרוח דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו. **דכתיב אחות לנו קטנה.** אלמא עניות דתורה בעילם הוא שהיה בה דניאל כדכתיב (דניאל ח) ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה וכן מרדכי ולא היו דורש עוסקים בתורה ולא זכו אלו החכמים ללמד כאילו לא היה להם שדים להניק אבל בבל זכתה ללמד כדכתיב בעזרא (ז') כי הכין לבבו [לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל] חק ומשפט [קידושין מט:]. **ושדים.** להניק אחרים. **אין לה.** שאין הנאה ממנה [פסחים פז.]. **זה תלמודה של בבל.** שהוא עמוק [חגיגה י.]. **נאמן עלי וכו'.** בדיינין קמיירי מדקתני שלשה רועי בקר [לעיל כג.]. **שלשה רועי בקר.** שאינן בקיאין בדין ורועי צאן לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם אבל אבא ואביך כשרין מיהא לדיינין של אחרים. **יכול לחזור בו.** לדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל [רשב"ם ב"ב קכח.].

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 58

ונראה שאין פייס ביום הכפורים אלא כהן גדול נותן לקרובו או לאוהבו[316]. עד כאן דבריו ז"ל.

[נז, א] **הוי**[317] **המנו ודבר אחר**[318] **ולא הוי הקישא.** פרש"י ז"ל דמאי דיליף פר משעיר בפנים לאו היקש הוא, שהרי בכל אחד מהם כתוב הזאה למעלה ולמטה, ומנין בעלמא הוא שלמדין זה מזה, וכל דבר שהעיקר ממנו ודבר אחר מפרטיו למד בהיקש אינו חשוב היקש, ואלו לא נאמר הזאה בשעיר למטה כלל והיה למד אותה מן הפר בהיקש, זהו היקש שאינו חוזר ומלמד. ותימה[319] א"כ היכי פרכי' לעיל[320] שלא יאמר בפר למעלה כלל, דגמר מלמעלה דשעיר, דהא אלו לא יאמר למעלה כלל לא היה חוזר ומלמד לחוץ. וי"ל דלעיל סמכינן אאידך שינויי דבסמוך דמקומות הוא דגמרי, אי נמי דחוץ ופנים[321] כחדא[322] זימנא גמר.

הניחא למ"ד דלא הוי הקישא כו'. ופלוגתא היא בפרק איזהו מקומן[323].

מקומות הוא דגמרי אהדדי. פרש"י ז"ל אין זה היקש הלמד מן ההיקש, שהרי בהיקש הראשון למדו הבהמות זו מזו, ובהיקש השני לא הוקש שום דבר מבהמה לבהמה, אלא המקומות הוקשו זו לזו.

חוץ מבפנים בחד זימנא גמר. פרש"י ז"ל אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד, יכול לחזור וללמד על ההיכל בהיקש, לפי שבפנים כתוב דבר מפורש שאין בו היקש, והחוץ צריך ללמוד מפנים אותו דבר המפורש גם כן, וכיון שכן בעוד שלמד חוץ מפנים מה שמפורש בו יכול ללמוד ממנו בבת אחת אפי' מה שבא לפנים בהיקש. ור"ח ז"ל[324] פי' אין כאן אלא היקש אחד, דהיינו מאי דיליף פר משעיר ושעיר מפר, ובין בחוץ ובין בפנים ילפי' בחד זימנא מהדדי, דחוץ ופנים כחדא מילתא הוא מכיון דכתיב בהדיא[325] וכן יעשה באהל[326] מועד. וזה פי' נכון ומסייעי ליה גירסת רוב הספרים דגרסי[327] חוץ ופנים בחדא זימנא גמר. ולמאן דגריס[327] חוץ מפנים הכי פי', כי באותה שעה שלמדין פר משעיר ושעיר מפר מבפנים, יליף חוץ מפנים ביחד.

אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים. תמיהא מילתא וכי לרבנן רבי אליעזר ב"ר יוסי שקורי משקר. וי"ל דסברי רבנן דדילמא שלא במתכוין נפלו בפרוכת, וכדאמרי' לקמן[329] ואם נגעו נגעו, ור' אליעזר סבר שאלו היה שלא במתכוין לא היו נוגעים כולם, ועוד דכהנים זריזין הן. כן תירצו בתוספות[330].

שלא כסדרן. פי' שלא היו כסדרן של יום הכפורים אחת למעלה ושבע למטה, ולמ"ד שהיו נוגעין בפרוכת הא ודאי היו א' למעלה בקצה זה וז' למטה בקצה האחר[331].

נתערבו לו דמים בדמים. פי' דם של פר בדם של שעיר. ומיירי[332] כשנתערבו לאחר גמר מתנות דלפני לפנים, דאי אמרת קודם לכן היה נשחט השעיר קודם מתן הפר לפנים, ואיכא מאן דאמר לקמן בפרקין[333] שעיר ששחטו קודם מתן של פר לא עשה ולא כלום.

אמטול[334] **דדיירי בארעא דחשוכה אמרי שמעתתא דחשיכן.** פי' הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה דר' ירמיה לטעמיה דאמר[335] במחשכים הושיבני כמתי עולם[336] זה תלמוד בבלי, וטעמא משום דלא נהירי להון טעמי דמתנייתא כהלכה כמה דנהירי לרבנן דארץ ישראל. ור' זירא נמי

ותיבות שמזכיר וכו' ליתא שם. 316 עי' מש"כ רבנו לעיל יב, ב ד"ה ה"ג. 317 לפנינו: האי. 318 לפנינו נוסף: הוא. 319 כה"ק תוס' ד"ה הימנו, ותוס' ישנים (נדפסו לקמן נח, א) ד"ה הניחא. ועי' גבורת ארי במלואים. 320 נה, א. 321 עי' לקמן ד"ה חוץ. 322 צ"ל בחדא. 323 זבחים נז, א. 324 עי' ר"ח, ועי' תוס' ישנים (נדפסו לקמן נח, א) ד"ה חוץ בשם ר"ח. ועי' תוס' ותוס' הרא"ש ד"ה חוץ. 325 ויקרא טז, טז. 326 צ"ל לאהל. 327 עי' דק"ס אות ב. 329 בעמוד זה. 330 כ"כ תוס' ישנים (נדפסו לקמן שם) ד"ה והיו, על קושיא אחרת. ועי' גם תוס' הרא"ש ד"ה והיו.

331 ודלא כפי' רש"י שפי' שהיו סדורין זה למטה מזה, עי' תוס' ישנים (נדפסו לקמן שם) ד"ה שלא, ועי' תוס' הרא"ש ד"ה דהוו, ועי' מש"כ רבנו לעיל טו, א ד"ה ופרקינן. 332 כ"כ תוס' ישנים (נדפסו לקמן נח, א) ותוס' הרא"ש ד"ה נתערבו ותו' רי"ד, וכ"כ תוס' בע"ב ד"ה נותן וכ"כ המאירי וכ"כ הר"י קורקוס הובא בכס"מ פ"ה מעבודת יוה"כ ה"י. ודלא כרש"י שמבואר בדבריו דאיירי אף בנתערבו קודם שיתן המתנות לפני ולפנים. עי' תוס' רי"ד ותוס' הנ"ל. ועי' שיח יצחק, ולקוטי הלכות בזבח תודה. 333 סא, א. 334 כגי' כי"מ בדק"ס, וכ"ה בזבחים ס, ב. 335 סנהדרין כד, א. 336 איכה ג, ו.

בעי דלשתכח ליה טעמיה דבבלאי[337] משום דלא נהירן ליה בתר דשמע טעמא דמערבאי, דמנהגא דעלמא דמדכר איניש טפי מאי דגמר ברישא. מיהו לאו בכל הדורות היה כן, אלא בימי רבא[338] ורב יוסף ואביי ורבא דהוו להו שמדות, כדאיתא בהשוכר את הפועלים[339]. ואמרי' נמי בפרק אלו טרפות[340] ערקו חבה ורב יוסף, ור' זירא אמר להו ערוקאי, שהיו בורחין מחמת השמדות, ואמר להו ר' זירא שעם כל זאת לא ישכחו דברי התורה. ואמרינן בפרק המנחות והנסכים[341] והיו חייך תלואים לך מנגד[342] זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ואם כך ללוקח תבואה משנה לשנה כל שכן לשמדות שיש בו סכנת נפשות, וזהו טעמן של ר' זירא ור' ירמיה. אבל אחרי כן נתגברה התורה בבבל כ"ש בימי רב אשי דאמרי'[343] מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. ע"כ דברי רבינו ז"ל וחיים הם למוצאיהם.

אלא אמר רבי ירמיה נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. הקשו בתוס'[344] ואכתי קושיא דר' ירמיה בדוכתא קיימא ומדויל ידיה משתלים, דכיון שהדמים מעורבין כשנותן אחת למעלה לשם הפר הרי דם השעיר מעורב עמו, ומקדים ליה מקמי שבע דפר, הניחא למ"ד[345] מצות צריכות כוונה איכא למימר דכל שאינו מתכוין לו כמאן דליתי' דמי, אלא למ"ד אין צריכות כונה מאי איכא למימר. וי"ל[347] דכל שלא בזמנן דכולי עלמא צריכות כוונה, והכא כשעושה הזאות דפר לא הגיע זמן ההזאות דשעיר, וכשחוזר ועושה הזאות דשעיר כבר עבר זמן הזאות של פר. ומהאי טעמא נמי לא חיישינן בכולה סוגיין משום בל תוסיף אליבא דרבי יהושע דסבר דבדבר המעורב איכא משום בל תוסיף[348], כדאיתא בפרק התערובת[349] גבי דם של מתנה אחת שנתערב בדם של שתי[350] מתנות, ואיתא נמי בפרק בתרא דתאש השנה[351], משום דהכא שלא בזמנו הוא, וכל שלא בזמנו לעבור בעי כוונה לדברי הכל, כדאי' התם ובמסכת עירובין בפרק המוציא תפילין[352]. עוד כתבו בתוספות וצריך לומר דהאי סוגיא סבירא ליה כמאן דאמר במסכת זבחים[349] יש בילה, דאי אין בילה הנה דם השעיר שהוא מועט כמאן דליתיה[353], אלא ודאי כדאמרן. ואפילו למ"ד בעלמא אין בילה שאני הכא דכיון דדם הפר ודם השעיר שוין במתנותיהן דכולי עלמא יש בילה. וסבירא לן נמי דמתנות דהכא אין צריכות שיעור, דאי אמרת צריכות שיעור דילמא ליכא בהאי שיעורא מדם השעיר שהוא מועט[354]. **נתערבו לו כו'** במתנות אחרונות. פי' לאחר שהזה אחת בפר קודם שיזה שבע.

סבר רב פפא קמיה דרבא למימר כו'. ולא שמיע ליה לרב פפא גדופא דר' ירמיה דלעיל.

[נז, ב] **נתערבו לו כוסות בכוסות.** פי' שלא נתערבו הדמים ממש זה עם זה, אלא שאינו יודע איזה כוס הוא מדם הפר ואיזה כוס הוא מדם השעיר[355].

נותן מאחת מהן אחת ושבע, וחוזר ונותן בשני אחת ושבע, וחוזר ונותן בראשון אחת ושבע. ונותן הראשונה לשם פר לבדו, והאחרונה לשם שעיר לבדו, והאמצעית נותן על הספק[356], מה נפשך אם הראשונה היתה בשל פר הרי השנית לשם שעיר, והקדים פר לשעיר, ושלישית כמאן דליתה דמיא, וכיון דשלא בזמנה הוא אין בכך כלום. ואם הדם הראשון היה של שעיר, הרי השני

337 כדאיתא בבבא מציעא פה, א. 338 בד"ח כתוב „רבה" וכן צ"ל. 339 בבא מציעא פו, א. 340 חולין מו, א. 341 מנחות קג, ב. 342 דברים כח, סו. 343 גיטין נט, א. 344 עי' תוס' ישנים (נדפסו לקמן נח, א) ותוס' הרא"ש ד"ה נותן. 345 עירובין צה, ב. 347 כ"כ תוס' ישנים ותוס' הרא"ש הנ"ל. 348 עי' תוס' ר"ה כח, ב ד"ה לא (השני). 349 זבחים פ, א. 350 צ"ל ארבע. 351 כח, ב. 352 ק, א. 353 פי' ואנו תושיין שמא לא הזה מדמו אלא מדם הפר בלבד. 354 עי' בזבחים שם. 355 צ"ע דהא לעיל נו, ב אמרי' דהאי סומק והאי חיור, וא"כ יודע הוא איזה של פר ואיזה של שעיר. ובהגהות הב"ח כתב: מ"מ משום חולשא דכ"ג לאו אדעתיה כדאי' בדף נו ע"ב. ודבריו צ"ע דשם החשש הוא שמא יקח שלא בכונה, וע"ז שייך לומר דמשום חולשא לאו אדעתיה, אבל כאן שיודע הוא שנתערבו, אזי יש לזה תקנה שיראה איזה של פר ויקחהו ראשון ויזה ממנו ויניחנו ואח"כ יקח את של שעיר, וא"צ לשלש הזאות. והמאירי כתב דחיישינן שמא יהי' כ"ג זקן שלא יבחין ביניהם. ועי' שיח יצחק. 356 עי' תשו' הרדב"ז

דברתי אני עם לבי (קהלת א׳ י״ח). עשרה דברים משמשין את הלב. לב רואה, לב מדבר, לב יודע, לב שומע, לב צועק, לב עומד, לב הולך, לב נופל, לב שמח, לב מתנחם: אפרש, לב רואה שנאמר ולבי ראה [הרבה] חכמה ודעת (שם א׳ ט״ז). לב מדבר, שנאמר דברתי אני עם לבי (שם א׳ י״ח). לב יודע, שנאמר לב יודע מרת נפשו (משלי י״ד י׳). לב שומע, שנאמר ונתת לעבדך לב שומע (מ״א ג׳ ט׳). לב צועק, שנאמר צעק לבם אל ה׳ (איכה ב׳ י״ח). לב עומד שנאמר היעמוד לבך (יחזקאל כ״ב י״ב). לב מהלך, שנאמר לא לבי הלך (מ״ב ה׳ כ״ו). לב נופל, שנאמר אל יפול לב אדם עליו (ש״א י״ז ל״ב). לב שמח, שנאמר לכן שמח לבי (תהלים ט״ז ט׳). לב מתנחם, שנאמר דברו על לב ירושלים (ישעיה מ׳ ב׳):

[ט] **אף** חכמתי עמדה לי. אמר ר׳ חמא בר פפא כל תורה שלמדתי (כאן) [באף] נתקיימה לי:

[יג] **כיתרון** האור מן החשך. תני בשם רבי מאיר כשם שיש יתרון להאור מפני החשך, כך יתרון דברי תורה על דברי מצות:

[יד] **החכם** עיניו בראשו. זה אברהם אבינו: והכסיל בחשך הולך. זה נמרוד הרשע: וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם. אם כן למה חכמתי, למה מסרתי נפשי על קדושת השם. חזרתי ואמרתי כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם. למחר ישראל נכנסין לצרה, ואומרים זכור לאברהם ליצחק ולישראל (שמות ל״ב י״ג). שמא הם אומרים זכור מעשה נמרוד, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל:

[יז] **ושנאתי** את החיים. ר׳ (יונתן) [אושעיא] אתון ואמרון ליה דייניך שייתין חמרא בשוקא ולא הימנון, חד זמן נפק ואשכח יתהון שתיין חמרא בשוקא, קרי אנפשיה ושנאתי את החיים [ודמך בשלמיא]:

[יח] **ושנאתי** אני את כל עמלי. ר׳ מאיר הוה כתבן [מובחר, הוה לעי בתלת סלעין], אכיל ושתי בחדא ומתכסי בחדא, ומפרנס לבני אורייתא בחדא, אמרו לו

רוחצות בחלב

עשרה דברים וכו׳ כלומר ישנם עשר צורות שבהם פועל הלב: **כל תורה שלמדתי באף** שלמדתי ביגיעה: **עמדה לי** שלא שכחתיה: **למה מסרתי נפשי על קדושת השם** בכבשן האש: **שמא הם אומרים** אומות העולם: **זכור מעשה נמרוד** וינצלו: **אתון ואמרון ליה וכו׳** באו ואמרו לו אותם דיינים שמינית שותים יין בשוק ולא האמין להם כל זמן שלא ראה בעיניו: **חד זמן נפק וכו׳** ופעם אחת אירע שיצא לשוק וראה אותם שותים יין בשוק: **ודמך בשלמיא** ואע״פ ששנא ר׳ אושעיא את החיים מחמת דבר זה מ״מ לא איבד את עצמו לדעת: **כתבן וכו׳** סופר טוב ומובחר: **הוה עלי** היה יגע ומשתכר בכל שבוע שלשה סלעים: **אכיל ושתי וכו׳** בסלע אחד היה אוכל ושותה ובאחד קונה בגדים ובאחד מפרנס תלמידי חכמים:

בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין. רוצה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזיון בברייתא דלעיל [מ] וגם (ה) שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים אלא משום דשמעתא בעי צילותא והכא מיירי כשחרב דלא מהני התנאי ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לענין גא גוזל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבארץ ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת וא"ת כיון דמהני תנאי לאותן שבבבל א"כ קשה מהיכא דלעיל (דף כו:) דרבינא דהוה ליה (ו) בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אסי זיל זבנה משבעה טודי העיר ואמאי אינטרוך לעשות כן אחר שנחרב וי"ל משום דזבנה דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומשום הכי אסור אפי' בחורבנה [ז]:

ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש. פירוש בגמרא שהרי בחורבנה שרי בכל הני ואינטרוך לאשמועינן משום דסלקא דעתך אמינא דדווקא אכילה ושתיה דהוי קלות ראש ביותר הוא דאסור אבל חשבונות אלא הוי קלות ראש כל כך סלקא דעתך אמינא דשרי קמ"ל אלא: **שאפילו** רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ולא קשיא מהא דאמר בגדה (דף סו.) ובפרק [ח] יוצא דופן (סח ד' מג.) שאפילו כעין חרדל טמא דשמא התם לא מיירי להגריכה שבעה נקיים אלא להיות נדה דאורייתא וקשיא היאך מצינו טפה כחרדל הגורמת שבעה נקיים דלאוריתא דודאי לא תקנו חכמים דבר לית לה כוותה דאורייתא ויש לומר דאשכחתא בה שפיר מ' לספירתה שסותרת הכל:

ואין ניאותין בהם ואין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספידין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש עשבים מאן דכר שמייהו חסורי מיחסרא והכי קתני ומכבדין אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות עלו בהם עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו [א] חשבונות אמר רב אסי בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות [מ] מלינין בו את המת מלינין סלקא דעתך לא סגי דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה: ואין ניאותין בהן: אמר רבא [ב] חכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום [מ] דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא [ג] א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל [ג] אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא [ג] ואי תנא הוא לימא מתני' ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיך א"נ נישהי פורתא וניקום: ומספידין בהן הספד של רבים: ה"ד הספידא דרבים [ד] מחוי רב חסדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא רפרם אספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר [ד] משום יקרא דידי ודמיתא אתו כוליה (ז) עלמא ר' זירא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא (מ) דידיה דמיתא אתו כולי עלמא ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל דהוי תני הלכתא בכ"ד שורתא אמר ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא ושכיב אתו ואמרו ליה לרב נחמן (ג) ליספדיה מר אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר [ג] תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסידי דבבל תנן התם [ג] [ה] ודאשתמש בתגא חלף תני [ו] ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות (ג) כתרה של תורה ואמר עולא לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל קרית אמר ליה קרינא תנית תנינא ארבעה סידרי משנה א"ל פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך שדי בר לקישא במיא אמר ליה ניחא לי דאשמעינן [ז] למר אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר ר' זירא [ו] בנות ישראל הן [ז] החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים תנא דבי אליהו כל [ח] השונה הלכות [ז] מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר [א] הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות ת"ר מבטלין

יחמירו אלא בג' רצופין כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) פעמים שרואיה דם נדה (ד) מזקיקתה לשבעה נקיים מן התורה כילד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפי' כחרדל סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוו להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו: להכנסת

מסורת הש"ס עם הוספות

מ) עירובין דף סה. ע"ש, ג) [מעגת כג: תוליין קכב.], ג) מנחות פרק ח מ"ז.], ד) כרכות ד' לא, נדה דף סו., ה) נדה עג., ו) עיין יומא יא., ז) [ועי' מוס' ב"ב דף ג: ד"ה ועיילים].

הגהות הב"ח

(מ) גמ' אי משום יקרא דמיתא כל"ל ומיגמ דידיה נמחק: (ב) שם ומאמרו ליה לרב נחמן בר יצחק ליספדיה מר: (ג) שם המשתמש במי שעוסק הלכות ואמר עולא כל"ל ומיגמ כתרה של תורה נמחק: (ד) רש"י ד"ה שהחמירו וכו' פעמים שרואיה דם נדה פעם אחת מזקיקתה: (ה) תוס' ד"ה מתי וכו' וגם האמוראים שלא היו: (ו) באר"ד דהוה ליה תילא בי כנישתא: (ז) [מגמ"י גמ' אתו כולי עלמא כל"ל]:

ליקוטי רש"י

כיומא דאסתנא. כשמנשבת רוח צפונית יום חורף הוא ונוח לכל כדאמר בימות בפרק הערל (עב.) מפני מה לא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשבה בהן רוח צפונית [עירובין סה.]. **גברא רבה.** אדם גדול [חולין ז.]. **סיפרא וסיפרי.** שהם מדרשי מקראות [ברכות יא:]. **ספרא,** תורת כהנים. **ספרי,** ספר דברים ומשנה תורה [סנהדרין פו.]. **ודאשתמש בתגא חלף.** המשמש בכתרה של תורה כמו ששניו נגדלים בר' טרפון כאילו חלף וגדל מן העולם. כ"פ, אי נמי המשתמש בת"ח חלף עבר שכרו ממנו שהרי כבר קנלו בכתר [אבות פ"א מ"ז:]. **מורי.** הרב [סנהדרין צו:]. **החמירו על עצמן.** אלא אפילו בה מורה קפילת ז' נקיים אלא נזבה אבל נדה אפי' ראתה כל ז' ופסקה עם שקיעה החמה עובלת לערב ומיהו עכשיו החמירו בנות ישראל על עצמם להחזיקן בספק זיבות לטעון שבעה נקיים אלא דם ואין יום שפוסקה בו עולה לה למנין שבעה [ר"ה י.]. ולאחר כמה שנים קבלו עליהן דבר זה [מנחות פט. מכתי"ן]. **יושבות עליו שבעה נקיים.** לבד מאותו יום שפוסקה והמורה לא הגריכה שבעה נקיים אלא נזבה ואם טהרה מזובה ואין זבה אלא הרואה שלשה ימים לוקין מתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה [ברכות לא.]. **הלכות.** משנה ובריתא הלכה למשה מסיני [נדה עג.]. **הליכות עולם לו.** הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא [חבקוק ג, ו].

תודה אור השלם

א) עָמֹד וַיִּמֹּד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הָרְרֵי עַד שָׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: [חבקוק ג, ו]

עין משפט נר מצוה

לג א ב ג מי' פי"ח מהל' תפלה הלכה ז ז ט סמג עשין יט עוש"ע ח"מ סי' קנח ס"ח:

לד ד מי' שם הלכה ז טוש"ע ח"מ שם וטוש"ע י"ד סי' שמ סעיף יט:

לה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כא בהגה"ה:

לו ז מי' פי"ח מהל' תפלה הל' ד סמג לאוין קיג טוש"ע י"ד סימן קפג:

רבינו חננאל

ואין ניאותין ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן מפני החמה ומפני הגשמים ואם צרכי לעיזני בשמעתא דשמעתא צריכא צילותא אע"ג דמיחזי דמפני החמה או מפני הגשמים קא עיילי שרי. וקורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים כגון הספידא דקאי בי רב חסדא או רב ששת דכיצא בהן. דפרם ספדא לכלתיה בכנישתא כו' ור' זירא ספדיה לההוא מרבנן בכנישתא כו': ומכבדין ומרביצין אותן. א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחרבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים מפני עגמת נפש שנראין כשדה זרע. א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין כל שעה שיצה יחזיר לקדמותיה ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש. ומה נינהו חשבונות דאמר רב ששת בתי כנסיות שמחשבין בהן חשבונות של רבים לסוף מלינין בהן מת מצוה. ואין ניאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין בהן. מאי בי רבנן ביתא דרבנן. מאן דאצטריך למיעל

הגהות וציונים

מ) בכת"י וברא"ש נוסף **של רבים.** (ועי' משנ"ב קנא סקל"ו), ועי' ראש יוסף: ג) [כמנשבת בפרק הערל (עב.) רוח צפונית שנקרא אסתנא יום אורה היא ונוחה לכל עי' רש"י בעירובין וכן תוס' בקידושין יב ע"ב ד"ה הא דרוח צפונית מונעת הגשמים] (גליון): ג) בכת"י וראשונים הגירסא לימא **שמעתא** ואי תנא הוא לימא **הלכתא.** (ועי' קידושין מט סע"ב ורש"ש ע"א, דק"ס), ועי' שו"ע קנא ס"א ובמשנ"ב סקי"א: ד) בכת"י וראשונים הגירסא גם כאן **אי** משום יקרא דידי **אי משום יקרא דמיתא** (כמו להלן), ועיין מהרש"א: ה) [גי' הערוך ערך חג **אמר** ריש לקיש כו' (גליון) וכ"ה בכת"י: ו) צ"ל **דאשמעיה** וכ"ה בדפו"י, ובכת"י הגירסא **דאשתמש ליה** למר: ז) נבדה נוסף **בכל יום:** ח) בכת"י וברש"י שברי"ף **שהרבים צריכין** להתאסף: ט) "אדם אחד בי רב ששת" ליתא בכת"י, ועי' תוס' הרא"ש ובקרבן נתנאל ומהרש"א: י) צ"ל **לתלמוד** (דפו"י שלפני הצענזור): כ) בכת"י נוסף **לתנא:** ל) חסר כאן כמה דיבורים והעתקנום ע"פ כת"י ורש"י שברי"ף, **במי ששונה הלכות. אפילו לא שימש תלמידי חכמים: דתאני. לעצמו: דמתני. לאחרים: ארבעה.** ארבעה סדרים: מ) נראה דיש להוסיף **דאין נכנסין בהן בחמה וכו'** (באה"מ), והרא"ש לא הביא הראייה מהברייתא ובאמת אינו מובן ראייתם כ"כ דהא אפשר דבא"י מייירי (גנזי יוסף ע"י"ש): נ) נדצ"ל דאמר **בנדה בפרק** יוצא דופן [דף מ ע"א], ע"י"ש במפרשי המשנה, והתוס' מפרשים המשנה כפי' רש"י [בדף מב ע"א ד"ה ולטמא במשהו] דקאי גם אנדה (ועי' טור יו"ד קפג ס"א ובב"י וב"ח שם):

שאל החזו"א: מדוע ר"ע שב מיד אל לימודיו טרם נכנס לביתו, הרי תקופה כה ארוכה נעדר מביתו?
ענה החזו"א: אילו היה נכנס לביתו ואחרי כן הולך ללמוד הרי זה 12 שנה ועוד 12 שנה, פעמיים 12 שנות לימוד אינם נותנים לאדם מה שנותנים 24 שנים רצופות.
עוד נאמר בגמ' כתובות (ס"ג ע"א) רב יוסף בנו של רבא הסכים עמו שילך ללמוד שש שנים, כעבור שלוש שנים בהגיע ערב יוה"כ, אמר אלך ואבקר את בני משפחתי, שמע אביו וכעס ובא להלחם עימו, ויצא לקראתו, אמר לו זוגתך נזכרת? ונטרדו באותה מריבה עד ששניהם לא הספיקו לאכול סעודה מפסקת לפני צום יוה"כ. גם בדורות האחרונים היו נוהגים בני עלייה לצאת מביתם לתקופה ממושכת ללמוד תורה, מנהג זה היה נפוץ בין בני התורה באירופה שהיו לומדים תקופות ממושכות מחוץ לביתם.

ד) רציפות בשעות הלימוד:
ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו והאפס וההעדר, הרי זה זורע ושולה עליהם מים לסחפן, עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח (אגרות חזו"א ח"א, ג').
על לימודו של החזו"א עם אחיו ר' מאיר וחברם הרב ר' אברהם יעקב קווינט בהיותם בגיל 16 עד 18 מסופר בספר "פאר הדור" (ח"א עמוד קע"א):
שלושתם קבעו לעצמם שיעורי תורה בצוותא, במשך תקופה ממושכת, שני שיעורים ליום היו לומדים, של שש שעות רצופות כל שיעור, בלי שום הפסק. ולא הפסיקו הם מעצמם ולא הפסיקם כל אדם אחר באמצע השיעור אפי' לצורך דחוף ביותר.
וכבר התמרמר הגאון ר' איסר זלמן מלצר אודות ירידת הדורות בלימוד התורה, ואמר כי סיבת ירידת הדור נעוצה בכך שפעם היתה שנה של י"ב חודש, השבוע היה של שבעת ימים, היממה היתה של כ"ד שעות, וכל שעה היתה של שישים דקות, שבכל רגע ובכל עת למדו, אך עתה הלימוד נעשה קרעים קרעים, אם משום ההפסקות הרבות במשך ימי השנה ואם בשעת הלימוד עצמו שאין מתרכזים זמן ממושך ללא הפסק.
הלימוד הרצוף לעומת הלימוד המקוטע דומה למחמם מים, שאם משהה את המיחם על האש זמן מה מגיע לרתיחה, אך אם מורידו מן האש ושוב שופתו על האש ושוב מורידו הרי באופן זה אינו יכול להגיע לעולם לרתיחה.

ה) התעלמות מכל דבר המפריע ללימוד:
המשנה באבות (פ"ג משנה ה') אומרת: "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".
מסופר על הגר"א, כאשר באה אליו אחותו לאחר תקופה ממושכת של חמישים שנה בקירוב שלא נפגשו, יצא מחדרו וקיבל אותה בסבר פנים יפות, ואף בירך ברכת "מחיה המתים" כדין וכהלכה, שאל לשלומה ולשלום משפחתה, ומיד חזר ללימודו.
שאלה אותו אחותו מדוע הוא אינו יושב עמה עוד קצת? ראי נא אחותי – הסביר לה ברוב ענווה – שערותי הלבינו, ויש לראות בכך בחינת התראה מבית דין של מעלה שקיצי קרוב, ובעולם העליון אדרש לתת דין וחשבון על כל מעשי, אם טובים ואם רעים, כיצד אוכל איפוא לבלות את זמני בדברי רשות, בעוד הרגעים השמורים לי בימי חלדי ספורים הם, אחותו הבינה לרוחו ופנתה לחדר הרבנית, ואילו הגר"א עצמו המשיך בלימודיו.
ובשעת לימודו היה הגר"א נעלה ומרומם מהעולם הזה, ופעם נכנס לחדרו ר' הלל משקלאב, בנו של ר' בנימין מתלמידיו ובאי ביתו, אך הגר"א שהיה שקוע בלימודיו לא הרגיש בו כלל, לאחר שהות ממושכת החל הגר"א להסתובב בחדר, כשהוא מתעמק במחשבתו, ור' הלל הזמין עצמו בדרך הילוכו, רק אז הרגיש בו הגר"א ושאלו לשלום אביו, הוא תלמידו ר' בנימין. (הגאון החסיד מוילנא עמ' י"ט).

ו) התעלות מכל המפריעים:
"זאת התורה אדם כי ימות באוהל" – אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. (ברכות ס"ג).
"אף חכמתי עמדה לי" – תורה שלמדתי באף, בצער ובסבל היא שעמדה לי (קהלת רבה). בעל "קצות החושן" נשאל ע"י אחד מגדולי דורו, מדוע זכה שספרו מתקבל כל כך באהבה, סיפר לו בעל הקצות כיצד חיבר את ספריו, הוא היה עני מרוד שלא היה בידו להסיק את דירתו בחורף, הקור העז הקפיא את הדיו, והוא נאלץ לשכב במטה עם קסת הדיו לחממה בגופו לבל תקפא וכך כתב את ספרו.
הגאון ר' שמעון שקאפ היה מתכונן לכל שיעור בעמל מוחין מפרך, עד שנאלץ לעטוף את ראשו באלונטית לחה, בכדי להפיג את כאביו, כדרך שמספרים על הר"י מיגאש – רבו של הרמב"ם. (מרביצי תורה ומוסר ח"ב עמ' ק"ג).

ז) אהבת העמל:
מסופר על הגר"ח שמואלביץ זצ"ל – שהיה עמל וחוזר אין ספור פעמים על לימודו בסבלנות רבה וללא לאות, והיה חוזר על נקודות בלתי ברורות שהתגלו בעת הלימוד, עד שהדברים היו מאירים בבהירותם, בחדרו שב"מיר" היתה לו "ספה" שע"ג היה מיסב שוכב ומייגע את מוחו בחשיבה מאומצת, מעמל הריכוז היו פניו מתלהטות, הזיעה היתה ניגרת מפניו פלגים פלגים והעורקים שבמצחו היו תופחים כמאיימים להתפקע, אהבת התורה שלו היתה מדבקת ובמחיצתו למדו והתרגלו לעמול בתורה ושוב לעמול בה.
מקרים כאלה ואחרים מלמדים את מהות המושגים "לימוד", "חזרה, "סבלנות", ו"כח רצון".

הרה"ג יונה אדאווי שליט"א ממושב יושיביה
דרוש מתוך ספר 'מחנה ראובן"

פרשת במדבר
מפני מה ניתנה תורה לישראל? (גמ' ביצה כ"ה ע"א)
"וידבר ה' אל משה במדבר סיני" (במדבר א' , א')
במדרש (רבה) – "בשלושה דברים ניתנה התורה, באש במים ובמדבר".
הקו האופייני של עם ישראל הוא זה, שמיום היותו לעם גילה תמיד מסירות נפש בעד תורתו ואמונתו. בני ישראל הלכו אל הגרדומים ומוקדות האש, נתנו צוואריהם לשחיטה, קפצו לתוך הים ומסרו את חייהם כל אימת שהכריחו אותם רשעי האומות לבגוד בתורתם ובאמונתם.
כח זה ותכונה זו של עם ישראל באו לידי גילוי עיקרי בשלושה מאורעות של דברי ימי העם, אברהם, אבי

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 778

אדם שיהיה עני בתכלית ובכל זאת הוא העשיר הגדול ששמח בחלקו. שלא העשירות מביא לאדם את השמחה, ולא העניות מביאה עצב, אלא הכל תלוי ביד האדם בעצמו. אם הוא שמח בחלקו הוא העשיר הגדול ביותר בעולם.

ושמעתי לבאר את הדבר על פי משל, למלך גדול ועצום שהיתה לו בת יחידה שאהב אותה אהבת נפש, לימים חלתה הבת ולא מצאו תרופה למחלתה, המלך שלא היה חסר כסף שלח להביא את הרופאים המומחים בעולם, ולא מצאו לה רפואה. החולי הלך והתגבר מיום ליום, ומחמת מצבה הקשה נוספה וחלתה גם בחולי הנפש. המלך היה שבור ורצוץ ממצבה, וכל הזמן דרש וחקר היכן ישנם עוד רופאים מומחים שיכולים להביא רפואה לבתו. והנה יום אחד נודע למלך שמעבר לים ישנו רופא גדול שבקי גדול הוא בכוחות הגוף והנפש, ומיד שלח המלך לקרוא לו.

הרופא הגיע ולאחר שבדק את הבת החולה, אמר למלך שיש לו רפואה בדוקה ומנוסה למחלה הזו, להלביש אותה בחולצה של האדם המאושר ביותר בעולם, וכשתלבש את זה מיד תבריא.

המלך שמח מאוד על הרפואה הפשוטה והקלה הזו, שהרי יש לו בממלכה כל כך הרבה משרתים ומשרתי משרתים, וכשיתן פקודה שיביאו לו את החולצה של האדם המאושר ביותר, ברגע אחד ימצא את מבוקשו. ובאמת כך עשה, נתן פקודה למשרתיו, שיצאו לחפש את האדם המאושר, ויקנו ממנו את החולצה שהוא לבוש בה.

המשרתים יצאו במהרה לחפש את האדם המאושר, תחילה שמו את פניהם אל עשירי המדינה, שיושבים בבתי פאר והדר, ולא חסר להם שום דבר, וכל הליכותיהם ומלבושיהם אומרים הוד והדר, והמשרתים עומדים מוכנים בכל רגע למלא את רצונותיהם, אלו בוודאי הם האנשים המאושרים בעולם. אבל כדי לדעת שהעשיר הזה הוא באמת האדם המאושר ביותר, צריך העשיר לומר את האמת, שאם יתן את החולצה ובאמת אינו האדם המאושר, החולצה לא תרפא את בת המלך. וכשהמשרתים התחילו לברר אצלם אם אכן מאושרים הם, התברר להם כי פנים חדשות באו לכאן, התברר להם שאע"פ שהם מלאים בעושר, בכל זאת האושר רחוק מהם. האחד אמר, שאינו מאושר כלל, כי יש לו הרבה מחלוקות עם אחרים, ומחמת המחלוקת אינו מאושר כלל. השני אמר, שכל כולו מלא בקנאה על המתחרים שלו, והקנאה מבטלת ממנו את כל האושר. השלישי אמר, שיש לו הרבה צרות מבני ביתו, והצרות הללו מבטלות לו את כל האושר. הרביעי אמר, שיש לו הרבה מחלות, והוא כל כך מוגבל מחמת מצבו הבריאותי עד שאינו יכול להנות מכל עושרו הגדול, ואינו מאושר. כך עברו מעשיר לעשיר, והתברר להם שאין ביניהם אפילו עשיר אחד שאפשר לומר עליו שהוא מאושר, וכל העושר הגדול שיש ברשותם לא גורם להם אושר.

כשראו המשרתים שלא מוצאים את מבוקשם אצל גדולי העשירים, התחילו ללכת אל הבינונים, אבל גם הבינונים אינם היו מאושרים, כי הם מקנאים בעשירים הגדולים שמעליהם. והעניים מקנאים בבינונים, וממורמרים ממצבם הדחוק, ואינם מאושרים. ומתוך כך הובר להם שלכאורה אין אדם מאושר בעולם.

אבל מה יעשו עם הציווי של המלך, על כן התחילו לשוטט בעיר בלא מטרה, ולראות בין המון העם אולי ימצאו שם אדם שיראה להם שענה להגדרה הזו של האדם המאושר. וכך כשהם משוטטים בדרכים, הם מבחינים באיש מסכן שהולך בדרך, הכלל הוא שחכמת המסכן בוויה ואנשים לא מתחשבים בו ובכלל לא מסתכלים עליו, אבל כאן במקום שאין איש השתדל, וכשהביטו עליו ראו שפניו מאירות ושמחות, ומשום כן ניגשו אליו והתחילו לשאול אותו על מצבו. והמסכן הזה השיב להם במאור פנים שברוך ה' לא חסר לו מאומה, הוא יוצא לעבוד כל יום ובכסף שהוא משתכר בכל יום די לו לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו, ומה שנשאר בידו הוא מחלק ליתומים ולאלמנות. ובהמשך היום הוא משתדל לעשות שלום בין אדם לחברו, ולשמח את הבריות.

משרתי המלך שמעו מתוך דבריו שטוב לו והוא מאושר בכל מה שיש לו, והחליטו לבודקו יותר לעומק, וביקשו ממנו לבקר בביתו, והוא בחפץ לב הכניס אותם לאירוח בביתו, ובבית הם ראו שהוא וכל בני ביתו שמחים ומאושרים. וכך התברר להם בוודאות שהוא האדם המאושר בעולם.

ועתה ניגשו אליו וספרו לו בצער את מצבה של בת המלך, ואת הרפואה שאמר הרופא הגדול, וביקשו ממנו אם הוא יכול למכור להם את החולצה שלו, והם יתנו לו בעדה כל הון שבעולם.

ענה להם האיש הזה, "בכל הלב אני מוכן לתת לכם את החולצה שלו, אבל מה אעשה שאין לי חולצה!", שגופו היה מכוסה בבדים בלויים וישנים, ולא היתה לו חולצה.

"יכול להיות אדם שהוא המאושר הגדול בכל העולם כולו, וחולצה אין לו ללבוש...!".

זה הפשט במשנה "איזהו עשיר, השמח בחלקו", שכדי שהאדם יהיה עשיר, אינו צריך לא כסף ולא זהב, לא נחושת ולא ברזל, אלא אפילו כשביתו ריקן ואין לו מאומה אם הוא שמח בחלקו ומקבל בשמחה את כל מה שיש לו, הוא הוא האדם המאושר ביותר בעולם.

עשירות הנפש

בביתו של מרן החזון איש זצ"ל דיברו למעלה משנה על בגד שהיה נצרך לקנות, ולא קנו כיון שלא היה כסף לקנות את זה. ומדובר היה בבגד פשוט וזול, שאדם רגיל כשנצרך לזאת קונה מיד בלא לחשוב פעמיים, ובמשך שנה שלימה בוודאי קונה ממנו כמה פעמים, אבל אצל החזון איש שנה שלמה לא קנו מחמת העניות.

ובקיץ היה החזון איש הולך בביתו ללא נעליים, פעם אחת בא לביתו אחד מהמשפחה והבחין שיש חור בגרב, והחזון איש הרגיש שזה מפריע לו, ואמר לו בהלצה "זהו זֶקֶן ואינו לפי כבודו...", (באידיש "זֶקֶן", זה גרבים).

ועשירות הגוף גם לא היה לחזון איש, שסבל מכמה מחלות, והיה מכין לעצמו כל יום את התרופות הנצרכות לו לרפואתו, וגם נצרך לטייל בכל יום זמן ניכר לרפואתו.

אבל מצד שני בעשירות הנפש היה החזון איש היחיד שבדור או מהיחידים שבדור שהיה שרוי כל היום בשמחה גדולה, וכל אדם שבור ונדכה או סתם קשה יום שהיה בא אליו, היה החזון איש מעודדו ומפיח בו טל של תחיה להחיות את נפשו במזון רוחני, והיה מחיה נפשות ממש כפשוטו. וכל אדם היה מקבל בסבר פנים יפות, ואפילו כשבא אליו ילד קטן היה מקבלו במאור פנים. והוא היה העשיר הגדול ביותר.

מידי דברי בגלותו של השאגת אריה, נביא עוד כמה עובדות שסיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל על השאגת אריה ועל זמן גלותו.

ארבע השאלות של השאגת אריה

בזמן גלותו של השאגת אריה, היו לו ארבע שאלות שבכל עיר ועיר שאליה הגיע, היה נכנס אל רב העיר ושואל אותו את ארבע השאלות הללו.

כאשר הגיע לווילנא נכנס אל רב העיר הגאון רבי שמואל ושאל אותו את השאלות, ור' שמואל השיב לו על כך כמה תשובות. השאגת אריה אמר שמהתשובות הללו רואים שהוא "אדם גדול". בהמשך הלך השאגת אריה אל הגאון מווילנא, והוא השיב עליהם ארבע תשובות אמיתיות.

באותו זמן שהשאגת אריה הלך אל הגאון מווילנא, ר' שמואל חשב שוב על התירוצים שתירץ, וראה שאינם תירוצים מוכרחים, ואפשר לדחות אותם. וכשחשב שוב על השאלות כיוון לארבעת התירוצים שאמר הגאון מווילנא.

לאחר כשעה פגש ר' שמואל שוב את השאגת אריה, ודחה לו את התירוצים שתירץ, ובמקומם אמר לו את ארבעת התירוצים החדשים שהתחדשו לו, שהם אלו היו התירוצים שהגאון מווילנא כבר יישב לו.

אמר לו השאגת אריה, "דו ביסט הגאון, מיט השעה שפטר" (אתה הגאון, עם שעה איחור).

שאגת אריה וטורי אבן

עוד סיפר ש"הברכת שמואל" היה אומר בשם רבו, רבי חיים מבריסק, שהשאגת אריה חיבר שני ספרים, בצעירותו בזמן שהיה עני חיבר את ספרו "שאגת אריה", ובזקנתו לאחר שקיבל את הרבנות בעיר מץ, וכבר יצא מעניותו חיבר את ספרו "טורי אבן". ואמר רבי חיים, שכשלומדים את שני הספרים הללו, רואים שהספר "שאגת אריה" הוא הרבה יותר עמוק מה"טורי אבן", כיון שאת החיבור של ה"שאגת אריה" חיבר בצעירותו בזמן שהיה עני, ולמד אז תורה מתוך הדחק, הרי התורה הזו היתה בבחינת "תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי", ועל כן הסייעתא דשמיא היתה הרבה יותר גדולה, וזכה לחדש אז חידושים יותר עמוקים.

*

החפץ חיים היה אומר, שהוא מקנא בווידוי של השאגת אריה, שלפני פטירתו התוודה ואמר "רבונו של עולם, לא היה לי זמן לחטוא".

הגאון מווילנא אמר על השאגת אריה, "בתורת הנסתר – אני והוא, ובתורת הנגלה – הוא ואני".

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 30

During that time, he got married with a young girl by the name of Dina. At the beginning, Rabbi Avraham was content to teach the children of the Beit Midrash, and his friends knew him by the name of "Rabbi Aveli the Melamed" He showed great discretion with regards to his Torah knowledge and wisdom. He was a humble man, one who worked hard to earn a living in difficult circumstances. In Kalish, people used to point out the cave where the Gaon, this man who authored Magen Avraham, lived. They said that he wrote his comments on the walls with a piece of charcoal, for he had neither pencil nor paper. In fact, he earned so little money each month that he didn't have enough to buy paper, and he had to wait to get paper before copying down what he had written on the walls. They also say that from time to time he traveled to Pozna on foot in order to consult books that could not be found in Kalish.

הקדמת המחבר

עמ״י עש״ו לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי.

תהילים קי״ט ,צ״א

דברי המשורר האלהי אלה אוכל לומר על ספרי זה שכתבתי וסדרתי בעצם ימי התבערה ימי מלחמת העולם, אחרי שובי מגלות פליטי גליציא בתור מוכשר לצאת על שדה קטל, ואם אמנם כי מעודי לא חפצתי להשתמש בכתרה של תורה עכ״ז אז בעידן סכנתא אמרתי כי עלי לדרוש שחרורי משעבוד הצבא על יסוד תעודותי, כי עוד טרם פרוץ המלחמה האיומה נסמכתי להוראה בהורמנא דמלכי רבנן, אבל הרשות לא הזדרזה להחליט משפטי כשנתים ימים.

והנה גלגל הזמן ההוא הרס מצבי עד היסוד, חותנתי מתה, חותני נתדלדל ואחרי מאורעות מעציבות מת גם הוא, ואשתו ובניו עלי היו, ותהי אשתי מנב״ת **חיה גננדיל ב״ר מאיר יחיאל** ע״ה הנושאת בעול הצרכים המרובים ואני הוכרחתי להסגר בחדר לפנים מחדר עד שיוחלט משפטי.

אם אמרתי אספרה כמו כל אשר עבר עלי במשך שנתים ימים אלה תהי הקדמתי זאת לספר זכרונות אשר אולי איחד לזה חוברת בפני עצמה, בזה, אך זאת אזכורה לילי חורף הארוכים בהיותי סגור ומסוגר לבדי בחדר בחוסר כל זה **נר**, כי מיראה שאנשי הבית בראותם נר דלוק כל הערב ירגישו כי אדם מסתתר במעון זה, לכן לא נדלק גם נר, אך לאור להב האש שבתוך תנור החורף למדתי וכתבתי שטוח על הרצפה, במצב כזה של דכדוך הנפש של בבוקר תאמר מי יתן ערב וגו׳ אבל יחד עם זה של סביבה משפחתית נאמנה של אהבה טהורה וקדושה, של תקוה ותדות החיים ערכתי וסדרתי ספרי זה.

אמנם אז לא היו בידי די ספרים לרוות צמאוני ותשוקתי, ואחרי כן כאשר נתאשרו תעודותי ונשתחררתי לפני התחלקות ממלכת אוסתריא- הונגריא גם אז לא שלותי ולא שקטתי.

הקדמה

בעזהי״ת

שלמה המלך אמר בקהלת ב׳ פסוק ט׳ אף חכמתי עמדה לי, ואמרו במד״ר שם, חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, והובא בהרמב״ם פ״ג מהל׳ ת״ת הי״ב, והדבר יפלא הלא כל דבר עיון ומחשבה, אינה נקנית אלא מתוך ישוב הדעת ומנוחה, וכבר אמרו שמעתא בעיא צלותא, וכן אמרו באבות במ״ח דברים התורה נקנית, ואחד מהם בישוב ופירש שם הרמב״ם בישוב הדעת ומה זה שאמר כאן חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, ועוד יותר כתב הרמב״ם בהל׳ ת״ת שם אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ואכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהל החכמים וכו׳, ולכאורה כ״ז הוא היפך מה שאמרו שהתורה נקנית רק מתוך ישוב הדעת ושמעתא בעיא צלותא.

אולם כן הדבר, דלא חכמת התורה כשאר החכמות, וסגולות קניית התורה אחרת היא מקניית שאר החכמות. ואם בשאר החכמות אופן קנייתן, הוא בדרך הטבע, ומי שמיגע בהן משיגן, אבל שונה היא לגמרי חכמת התורה, וה׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, מתנה היא מאת ה׳ ואמרו בנדרים דנ״ה ובעירובין דנ״ד ממדבר מתנה, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, ואמרו יגעת ומצאת, וכמו שביארו דבשכר היגיעה ממציא לו הקב״ה מציאה, שהלא אין נופל לשון מציאה על מה שבא להאדם ע״י יגיעה, אלא שהוא רק שכר היגיעה, שנותנין לו מתנה, וכבר משלו ע״ז משל נאה בנדה ד״ע על הפסוק כי ה׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, מה נורא הדבר ומה יקר וערך להתורה כי היא ממש מפיו של הקב״ה כפירש״י שם, וצריך לזה חן וחסד מיוחד להפיק רצון מה׳ שיחננו מאתו דעה בינה והשכל וכמה לשונות של בקשה תקנו בברכת אהבה רבה, אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו, ותן בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועל בינתו אל ישען, ואין לו להאדם אך היגיעה והעמילות, ואם כי אין הקב״ה מקפח שכר כל דבר קטן כגדול, אבל אין ערך ושיעור למה שבא לו שלא ע״י צער ויגיעה ועמל, וע״ז נאמר נפש עמל עמלה לו, ולפום צערה אגרא.

אבל עיקר עבודת האדם בזה להתרומם מעל כל דבר המפריע ועל כל סיבה, ומתוך הצער ימציא לו האדם הרוחה, ושיהיה לו ישוב הדעת וצלותא, וזאת בא לו להאדם אחר ההתבוננות בגדלות החכמה ועמקותה שאין לה קץ ותכלית, וארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וימלא שמחה ואהבה לחכמה זו עד שלא ידע וירגיש שום מפריע, ואור תורה יחייהו וגדלות המצוה עלי׳, ועל מה יתאונן כי יקרה היא מפנינים ומפז, והפוך בה דכולה בה, ואורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד.

ובפרשת וילך פסוק י״ז ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אל־הי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ויש לדקדק שמתחיל ברעות רבות וצרות, ומסיים ברעות לבד, ולא אמר מצאוני הרעות והצרות האלה, וביארתי שלפי פשוטו רעות נקרא גוף הרעה, וצרות הוא מלשון צר ואונקלוס מתרגם ועקן, היינו שמעיק להאדם, שלפעמים נמצא האדם במצב כזה שצר לו והעולם חשוך בעדו, ונשבר רוחו בקרבו. חוץ מהיסורין שיש לו ע״י גוף הרעה, וזה בא לו להאדם ע״י חוסר האמונה ובטחון בה׳, ואין ה׳ בקרבו ואז הוא עשוק ורצוץ כל הימים, אבל מי שיראת ה׳ נגע בלבבו ומאמין בה׳ ובהשגחתו הפרטית, הצרות אינן צרות ואין מעיק לו ואין מציר לו, וכמו שאמר דוד המלך גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, כי בכל ימצא מנוח ותנחומין, וקוי ה׳ יחליפו כח, ומשום כך אחרי שבא לו ההכרה לאמר על כי אין אל־הי בקרבי, בטלה ממילא הצרות, ורק הרעות הן רעות, ועל כן אמר ומצאוני הרעות האלה.

דברים אחדים

מחשבות תוגה מתרוצצות בקרב לב חושב: האם שעת חירום כזאת מכוונה להוצאת ספרים לאור עולם, הלא ישאל השואל, עם ישראל טובע בים של דמעות ואתם אומרים שירה? מהרסינו ומחריבנו מבית ומחוץ חותרים חתירה תחת יסודות התורה, בחמרים מורעלים ומפוצצים באים לקעקע את הבירה כולה ואתם באים לפאר את היכליו בצעצועים ופרחים? היכל ד' כלו בוער באש, הלהבה אחזה את ארון הקדש, הלוחות והגוילים מושקעים באש ואתם מתעסקים בקשוט פרחי חמד?

אולם זה כח ישראל סבא לאלקיו ולתורתו בכל הדורות ובכל התקופות והזמנים, גם כשחרב חדה היתה מונחת על צוארו, תורת ד' היתה שעשועיו כל היום, גם בעת החורבן אשר כל קיום הלאום היה בסכנה ובעת התחזקות הצדוקים בימים ההם לא הסיחו הפרושים רגע מתורת ישראל, יבנה וחכמיה שארית ישראל היתה אוד מוצל מאש, אשר כעמוד הענן האירו את ישראל בגולה, על ידם נשמר ונמסר הכתב והקבלה, על ידי רבותינו שבארץ ישראל ושבבבל נחתמו התלמודים המשנה והגמרא, אשר בהם אצורים כל מורשת אבות יסודי התורה ודעת דרכיה, שם אור זרוע וכל כוכבי זוהר, שם כל רוח ישראל יגדל נפשו, ובכל מקום שהלך ישראל עם מקל נודדים, כל מקום שגלה שכינה עמו ושם הכין משכן אהלו ללמוד התורה, ומיום הגלות ישראל מארצו לא נפסקה השלשלת הארוכה מארץ מדה על ידי הגאונים המבארים, הפוסקים הראשונים והאחרונים, אשר גם בימי השמד, הגזירות, הרדיפות והטלטולים עמלו במסירת נפש, להכין מכון לתורה, וכה נבנה על ידם הבנין העתיק לתורת ישראל והניחו מקום להתגדר בו, הענקים הגדולים הללו הניחו את הננסים לעלות על כתפיהם לחזק בכל דור ודור את הבנין הנשגב הנהדר בקדש, אשר כל כלי יוצר עליו לא יוצלח להשביתו מטהרו.

וכה הי' למוד התורה להזוכים בה, לסם חיים, ההעמקה וההתבוננות בדרכי הלמוד למקור מים חיים, כל ישיבה וישיבה מבצר עז להיהדות, התפשטות למוד התורה היא תרים בפני הפורעניות ומגן בפני הועים והמתעים, התורה והמאור שבה מחזירם למוטב והיא שעמדה לנו להחזיק קיומנו כהיום הזה לבלי התבולל בין העמים.

חזון נפלא ראינו גם בימינו אשר בימי המלחמה הנוראה הכבושים והגרושים, כאשר נדד עם ישראל מתחום מושבו ואתו יחד הישיבות בליטא ובזאמוט, הנה בכל מקום אשר נתרקם שם איזה ישוב, ויהי פניהם אל היכל ד' ואל לב האומה, ורוח התורה והמצוה – נשמת העם – קבצם יחד וגם שם לא חדל נר תמיד להאיר ואחינו בכל מקום שהיו התאמצו בכל עוז לחזק את התורה והישיבות, ורק לרגל המקרים המדיניים והמהפכות ברוסיא הגדולה ואוקריינא לא יכלו להחזיק שם מעמד ושבו בנים לגבולם והתורה חזרה לאכסניא שלה, וחזון מרנין לב הוא לשמוע קול תורה בהישיבות בגלילותינו אשר הי' מאז ומעולם מרכז לתורה ולתעודה.

ביחוד נגלתה קלסתר פני האומה, טהר מדותיו ורוח ישראל המאיר באור התורה ואהבת חסד באחינו ילידי מדינתינו המתגוררים מעבר לים באמעריקא ובשארי ארצות, אשר יחד עם מעשיהם הגדולים והבבירים לטובת אלפי רבבות אחיהם העשוקים והרצוצים בתפוצות הגולה להצילם ולהחיותם מחרפת רעב, נתנו ידם להחזיק את אוצרות עמנו הרוחניים, והודות לעזרת אחינו תמימי דעים שם, אשר לפליטה ולמחי' שלחם אלקים, עלתה להחזיק את מוסדות התורה כמאז ולחדש פני החדרים והישיבות ולתת להם צורתם הראשונה, לגדל גדולי תורה אשר יהיו למאורות בישראל, הבה נקוה, אשר המעין היוצא מקדש הקדשים – תורת חיים – יקבע ויעלה על ידי שבילים חדשים מימיו עוד ירומו וישובו להחיות עם רב, ויקומו דבר החוזה, כי לא תשכח מפי זרעו ודבר ד' יקום לעולם!